

Regler för KRAV-certifierad produktion 2021

Vildväxande produktion

Regler för KRAV-certifierad produktion – utgåva 2021

KRAV ekonomisk förening

Regler för KRAV-certifierad produktion utgåva 2021

Postadress: KRAV, Box 1037, 751 40 Uppsala • Besöksadress: Klostergatan 13

Tel: 018-15 89 00 • Fax: 018-13 80 40 • Webbplats: www.krav.se • E-post: info@krav.se

facebook.com/KRAV.eko • twitter.com/kravmedia • youtube.com/kravmarkt • instagram.com/kravmarkt

Denna trycksak skyddas av såväl lag (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk som utländsk upphovsrättslagstiftning. Upphovsrätt innebär att KRAV har ensamrätt, med vissa mycket begränsade undantag, att förfoga över materialet genom att framställa exemplar av det och genom att göra det tillgängligt för allmänheten, i ursprungligt eller ändrat skick, i översättning eller bearbetning, på internet och i annan media eller teknik. I korthet innebär det att det inte är tillåtet att lagra, kopiera, överföra, visa, framföra, överlåta, sälja och på andra sätt utnyttja material i KRAVs regler.

Den enda användning av materialet som är tillåten är sådan begränsad användning som är möjlig genom särskilda undantag i upphovsrättslagen (privat bruk och citat), och sådan användning som KRAV ekonomisk förening har lämnat tillstånd till.

Det är tillåtet att använda material ur KRAV-reglerna för privat (dvs. icke kommersiellt bruk), men allt kommersiellt utnyttjande av KRAVs material får bara ske efter tillstånd från KRAV ekonomisk förening. Även om KRAV ekonomisk förening har givit tillstånd att använda materialet får materialet bara användas i enlighet med tillståndet. Källa och upphovsman skall alltid tydligt anges.

Det är inte tillåtet att använda KRAVs regler för annan certifiering än för KRAV-certifiering.

Enligt den så kallade citaträtten i upphovsrättslagen är det tillåtet att citera kortare delar ur KRAVs material. Citatet måste vara korrekt refererat och det skall tydligt framgå varifrån citatet är hämtat (KRAVs regler, utgåva 2021). Citatet får inte återges eller ändras på sådant sätt att meningen med texten förvanskas eller förvrängs. Dessutom skall omfattningen av citatet kunna motiveras av dess syfte. Det är inte tillåtet att citera större delar eller en hel text. Det innebär t.ex. att det inte är tillåtet att kopiera eller citera annat än korta utvalda delar av KRAV-reglerna och då endast om citatet är motiverat och källan anges.

Den som bryter mot upphovsrättslagstiftningen kan straffas med böter eller fängelse och dömas att betala skadestånd.

För mer information, kontakta info@krav.se.

Innehåll

•	Nyheter i KRAVs regler 2021	8
•	Läsanvisning.....	9
•	Bli KRAV-certifierad	10
•	Vilka delar i KRAVs regler berör mig?.....	11
•	Lista över certifieringsorgan	12
1	INTRODUKTION TILL KRAVS REGLER	17
1.1	Det här är KRAV.....	18
1.2	IFOAMs principer om ekologisk produktion.....	18
1.3	Regelverkets grunder	19
1.4	Allmänna regler för certifiering (se kapitel 2).....	20
1.5	Allmänna verksamhetsregler (se kapitel 3).....	21
1.6	Växtodling (se kapitel 4)	24
1.7	Djurhållning (se kapitel 5).....	30
1.8	Biodling (se kapitel 6).....	34
1.9	Vattenbruk (se kapitel 7).....	35
1.10	Vildväxande produktion (se kapitel 8).....	36
1.11	Livsmedelsförädling (se kapitel 9).....	37
1.12	Slakt (se kapitel 10).....	37
1.13	Fodertillverkning (se kapitel 11).....	38
1.14	Produktionshjälpmedel (se kapitel 12).....	39
1.15	Restauranger och storhushåll (se kapitel 15).....	39
1.16	Import och införsel (se kapitel 16).....	40
1.17	Fiske (se kapitel 17).....	41
1.18	Regler för certifieringsorgan (se kapitel 18).....	41
1.19	Certifiering av kedjor (se kapitel 19).....	42
1.20	Märkning och marknadsföring (se kapitel 20).....	42
2	ALLMÄNNA REGLER FÖR CERTIFIERING	45
2.1	Vad det innebär att vara KRAV-ansluten.....	46
2.2	Certifikat.....	49
2.3	Dina åtaganden som certifierad	50
2.4	Kontroller	52
2.5	Om du inte följer reglerna.....	53
2.6	Att överklaga beslut eller lämna klagomål.....	57
2.7	Avtalsfrågor	58
2.8	Byte av certifieringsorgan	59
2.9	Sekretess.....	60
2.10	Hantering av personuppgifter	61
2.11	Lantbrukares samarbete med underleverantör som inte är KRAV-certifierad	61
2.12	Avstängning vid agerande som kan skada KRAVs varumärke.....	62

3	ALLMÄNNA VERKSAMHETSREGLER	65
3.1	Socialt ansvar	67
3.2	Hantering och lagring av KRAV-certifierad produkt	68
3.3	Ämnen och material	69
3.4	Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete	71
3.5	Förpackningar	72
3.6	Miljö-, natur- och kulturskydd	74
3.7	Energianvändning	75
3.8	Energiplanering för lantbruksföretag	77
3.9	Energiplanering för växthus	78
3.10	Allmänna verksamhetsregler vid certifiering utanför EU/EES	79
3.11	Klimatrapportering	80
4	VÄXTODLING	81
4.1	Anmälan och omställningstider	82
4.2	Dokumentation av odling	85
4.3	Åtskillnad mellan konventionell och KRAV-certifierad produktion	85
4.4	Föroreningar och skyddsavstånd	87
4.5	Natur- och kulturskydd, god hävd och odling på muldjordar	89
4.6	Markbördighet och växtnäringshushållning	91
4.7	Växtnärbalans	93
4.8	Gödselmedel och jordförbättringsmedel	96
4.9	Växtskydd	103
4.10	Utsäde och vegetativt förökningsmaterial	106
4.11	Odling i växthus	108
4.12	Svampodling	109
4.13	Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt	110
5	DJURHÅLLNING	113
5.1	Gemensamma regler för alla djurslag	114
5.2	Nötkreatur	131
5.3	Får och getter	142
5.4	Grisar	149
5.5	Fjäderfä	156
6	BIODLING	167
6.1	Inträde och omställning	168
6.2	Märkning och dokumentation	169
6.3	Inköp av bin	169
6.4	Foder och risk för föroreningar	170
6.5	Läkemedel och bekämpningsmedel	171
6.6	Kupor	172
6.7	Djuromsorg	173

7	VATTENBRUK	175
8	VILDEVÄXANDE PRODUKTION	177
8.1	Anmälan och utredning	178
8.2	Föroreningar och skyddsavstånd	178
8.3	Hänsyn till människor och miljö	179
8.4	Spårbarhet, dokumentation och socialt ansvar	180
9	LIVSMEDELSFÖRÄDLING	183
9.1	Råvaror	184
9.2	Processer	185
9.3	Processhjälpmiddel, tillsatser och aromer	186
9.4	Ämnen i kontakt med livsmedel	187
9.5	Jäst- och vinproduktion	187
9.6	Märkning av KRAV-certifierade ingredienser	187
9.7	Hantering	188
10	SLAKT	189
10.1	Slakteriets ansvar	190
10.2	Hantering och djuromsorg	192
10.3	Märkning, identifiering och särhållning	193
10.4	Transport	194
10.5	Övernattning på slakteri	195
10.6	Drivning	197
10.7	Bedövning och avblodning	197
10.8	Nötkreatur	199
10.9	Får och get	199
10.10	Gris	200
10.11	Fjäderfän	200
11	FODERTILLVERKNING	203
11.1	Allmänna regler för alla sorters foder	204
11.2	Råvaror	205
11.3	Förädling	206
11.4	Innehåll och märkning	206
11.5	Foder till sällskapsdjur	208
12	TILLVERKNING, HANTERING OCH MARKNADSFÖRING	
	AV PRODUKTIONSHJÄLPMEDEL	209
12.1	Allmänna regler	210
12.2	Jordar och jordblandningar	213
12.3	Gödsel- och jordförbättringsmedel	214
12.4	Växtskyddsmedel	217

13 ENPRODUKTCERTIFIERING (UTGÅTT)	219
14 BUTIK (UTGÅTT)	221
15 RESTAURANGER OCH STORHUSHÅLL	223
15.1 Allmänt	224
15.2 Användning av råvaror och godkända livsmedel	225
15.3 Personalens kunskaper	228
15.4 Maträttsskasser	229
16 IMPORT OCH INFÖRSEL AV PRODUKTER	231
16.1 Grundläggande regler	232
16.2 Erkända certifieringssystem	233
16.3 Olika sätt att verifiera tilläggskraven	234
16.4 Tilläggskrav för socialt ansvar för samtliga produkter	235
16.5 Utgått	236
16.6 Övriga tilläggskrav för samtliga produkter	236
16.7 Tilläggskrav för vegetabilier	238
16.8 Tilläggskrav för animalier	240
16.9 Tilläggskrav för övriga produkter	244
16.10 Produkter certifierade enligt NOP	245
16.11 Produkter certifierade enligt andra regelverk som EU erkänner	245
17 FISKE	247
17.1 KRAV-certifierat fiske på MSC-certifierade fisken	248
17.2 Utgått	248
17.3 Certifiering av fartyg, dokumentation och kompetenskrav	248
17.4 Fiskemetoder och hantering av fångsten	250
17.5 Tekniska regler för fartyg	251
18 REGLER FÖR CERTIFIERINGSORGAN	255
18.1 Allmänna regler	256
18.2 Krav på certifieringsorgan	256
18.3 Krav på revisorer	261
18.4 Kompetenskrav vid kedjecertifiering	263
18.5 Kalibrering av regeltillämpningar	263

19	CERTIFIERING AV KEDJOR	265
19.1	Inför certifiering	266
19.2	Gemensam redovisning och dokumentation	267
19.3	Styrning	267
19.4	Internrevision	270
19.5	Certifieringsorganets arbete	271
20	MÄRKNING OCH MARKNADSFÖRING	273
20.1	Allmänna regler	274
20.2	Märkning med KRAVs namn eller märken	275
20.3	Övrig märkning på förpackningen	276
20.4	Marknadsföring	277
20.5	Märkning på följesedlar och fakturor	278
20.6	Frivillig ursprungsmärkning	279
20.7	Certifiering av marknadsförare	279
B	BILAGOR	281
	Bilaga 1 – Tillåtna konventionella fodermedel och fodertillsatser	282
	Bilaga 2 – Livsmedelstillsatser	283
	Bilaga 3 – SIN-ämnen i förpackningar	287
	Bilaga 4 – KRAVs märken	290
D	DEFINITIONER	293

Nyheter i KRAVs regler 2021

Vi har gjort en översyn av kapitel 4 Växtodling, av kapitel 10 Slakt och arbetat fram nya regler på klimatområdet som du hittar i kapitel 3. Regelområdena Enproduktcertifiering (kapitel 13) och Butik (kapitel 14) har tagits bort. Vi har också bytt ut ordet "karens" mot "omställning" genomgående i hela regelverket, utom då det avser karens efter läkemedelsbehandling. I kapitel 20 Märkning och marknadsföring har vi uppdaterat reglerna med syfte att renodla och göra dem mer användarvänliga.

NÅGRA ÄNDRADE REGLER SOM VI VILL LYFTA FRAM:

- **Kapitel 3** Allmänna verksamhetsregler – Ett nytt avsnitt om att mäta klimatpåverkan på gården införs (3.11 Klimatrapportering). Reglerna gäller lantbruksföretag med minst 200 hektar jordbruksmark eller minst 300 kvadratmeter växthus, till att börja med. Syftet är att på sikt på ett systematiskt sätt kunna minska utsläppen av växthusgaser.
- **Kapitel 4** Växtodling - kravet på vall eller gröngödsling i växtföljden finns kvar, men har gjorts mer flexibelt genom att det finns valbara alternativ till att uppfylla regeln (regel 4.6.1). Vi har också infört en ny regel om maximal tillförsel av kväve (regel 4.6.9), samt ändrat kravet på att göra en fosforbalans så det gäller från 5 ha åkermark mot tidigare 50 ha (regel 4.7.1).
- **Kap 10** Slakt - De viktigaste ändringarna gäller övernattning av idisslare på slakterier, där det ställs hårdare krav för att det ska vara tillåtet, och intygande från djurägaren kopplat till dessa krav.
- **Kapitel 14** Butik – regelområdet utgår. Butiker som behöver en certifiering enligt EU-förordningen erbjuds certifiering enligt kapitel 9 Livsmedelsförädling.
- **Kapitel 20** Märkning och marknadsföring – Reglerna har renodlats och det som täcks in av lagar och förordningar har lyfts ut, medan andra relevanta delar har lyfts in i en separat varumärkesmanual med syfte att vägleda och inspirera. Reglerna har även kompletterats med Bilaga 4 där KRAVs olika märken finns. KRAVs förhållningssätt till varumärkesanvändning har ändrats. Det innebär att den som vill marknadsföra oförpackade KRAV-märkta produkter kan göra detta genom att registrera sig för varumärkesanvändning (regel 20.1.2 och 20.4.2).

Läsanvisning

Alla definitioner är samlade längst bak i avsnittet Definitioner. De ord i reglerna som har en definition är skrivna med en annan stilsort. *Ett exempel på detta är ordet **certifikat**.*

REGELETEXT

Vi har skrivit regeltexterna så att det ska vara tydligt vad som är bindande krav som den KRAV-anslutne ska uppfylla och som certifieringsorganen ska verifiera. Om det finns exempel och förklaringar så är dessa skrivna med kursiv text, och de ligger oftast sist i regeln.

VARIFRÅN KOMMER EN REGEL?

För att en produkt ska få säljas som ekologisk i EU måste produktionen även enligt svensk lag uppfylla kraven i EU-förordningen (EG) 834/2007. All KRAV-ansluten produktion ska uppfylla svensk lag, men eftersom KRAVs regler tillämpas även utanför Sverige och det i vissa fall förenklar om vi tydliggör vad lagen kräver, så innehåller KRAVs regler också vissa lagkrav.

KRAVs regler har utvecklats under lång tid och i samverkan med andra internationella organ. Därför innehåller våra regler krav som sträcker sig utöver EU-förordningen. För att göra tydligt vad en regel har för bakgrund, så finns det markeringar i texten som har följande betydelse:

- **(EU)** regeln har stöd i EU-förordningen
- **(SL)** regeln är ett förtydligande av övrig svensk lagstiftning
- **(I)** regeln har stöd i IFOAM Standard for Organic Production and Processing
- **(K)** regeln är KRAVs egen
- **(EU/K)** regeln har delvis stöd i EU-förordningen
- **(SL/K)** regeln har delvis stöd i svensk lagstiftning.

Vill du ha mer information om bakgrunden till någon regel så kan du kontakta oss på KRAV, till exempel via e-post till lantbruk@krav.se eller livsmedel@krav.se

SYMBOLER:

- +** **Ny** – innebär en helt ny regel från 2021
- ↻** **Ändrad** – innebär ändring av regelns betydelse. Om en regel flyttats till annan plats i boken eller endast ändrats språkligt, så markeras detta inte med symbolen Ändrad.
- i** **Hjälpmedel finns på KRAVs webb.** Exempel på hjälpmedel är information, mallar och checklistor som finns publicerade på www.krav.se.
- !** **Större avvikelse** (endast i kapitel 5 Djurhållning)

Bli KRAV-certifierad

För att få använda KRAV-märket behöver du ett certifikat (intyg) som visar att din verksamhet uppfyller KRAVs regler. Certifikatet utfärdas av fristående certifieringsorgan som är godkända för att kontrollera och certifiera enligt KRAVs regler. Det finns flera att välja mellan och du hittar dem längre fram i regelboken och på www.krav.se.

SÅ HÄR GÖR DU FÖR ATT FÅ ETT CERTIFIKAT:

1. Ta reda på vad som gäller för att din verksamhet ska kunna bli KRAV-certifierad.
2. Gör de förändringar som kan behövas.
3. Registrera dig hos KRAV och ta kontakt med ett certifieringsorgan som är ackrediterat för att få göra kontroll enligt KRAVs regler, och teckna avtal om certifiering.
4. En revisor från certifieringsorganet besöker dig och gör en kontroll för att se att din verksamhet uppfyller KRAVs regler.
5. När du fått din produktion certifierad av certifieringsorganet och erhållit ditt certifikat får du börja använda KRAV-märket.
6. Du betalar en årlig licensavgift till KRAV. Du betalar också avgifter till certifieringsorganet och får minst ett kontrollbesök per år.

Vilka delar i KRAVs regler berör mig?

KRAVs regler innehåller dels allmänna regler som berör alla oavsett produktionsinriktning, dels regler som är anpassade till olika typer av produktion. I tabellen nedan kan du se vilka regelkapitel som berör dig beroende på vilken produktion du har.

Du som exempelvis har växtodling berörs av reglerna i kapitel 2–4 och 20.

VERKSAMHET	REGELOMRÅDE/KAPITEL	ANMÄRKNING
– Växtodling.....	2...3...4..... 20	
– Växthus.....	2...3...4..... 20	Särskilt avsnitt 4.11
– Svampodling.....	2...3...4..... 20	Särskilt avsnitt 4.12
– Djurhållning.....	2...3...4...5.. 20	
• Nötkreatur.....		Särskilt avsnitt 5.2
• Får och getter.....		Särskilt avsnitt 5.3
• Grisar.....		Särskilt avsnitt 5.4
• Fjäderfän.....		Särskilt avsnitt 5.5
– Biodling.....	2...3...6..... 20	
– Vattenbruk.....	2...3...7..... 20	
– Vildväxande produktion.....	2...3...8..... 20	
– Livsmedelsförädling.....	2...3...9..... 20	
– Slakt.....	2...3...10..... 20	
– Fodertillverkning.....	2...3...11..... 20	
– Produktionshjälpmedel.....	2...3...12..... 20	
– Restaurang och storhushåll.....	2...3...15..... 20	
– Import och införsel.....	2...3...16..... 20	
– Fiske.....	2...3...17..... 20	
– Kedjecertifiering.....	2...3...19..... 20	
– Certifiering av marknadsförare.....	2...3..... 20	Särskilt avsnitt 20.7
– Frivillig ursprungsmärkning.....	2...3...9..... 20	Särskilt avsnitt 20.9
– Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt.....		Särskilt avsnitt 4.13

Lista över certifieringsorgan

Följande certifieringsorgan är i dag ackrediterade för att kontrollera och certifiera enligt KRAV's regler:

ControlCert Scandinavia AB

Box 12, 614 21 Söderköping

E-post info@controlcert.se

Telefon 0121-100 02

Webb: www.controlcert.se

Kod vid märkning: **SE-EKO-06**

The logo for ControlCert, featuring the word "ControlCert" in a bold, sans-serif font. The "Control" part is in a lighter grey and the "Cert" part is in a darker grey.

– *ControlCert Scandinavia AB erbjuder certifiering enligt KRAV's regler av följande produktion:*

Livsmedelsförädling, restaurang och storhushåll inklusive kedjecertifiering, import och införsel av produkter, certifiering av marknadsförare och frivillig ursprungsmärkning.

Debio

1940 Bjørkelangen – Norge

E-post: kontor@debio.no

Webb: www.debio.no

Tel: (+47) 63 86 26 50

Kod vid märkning: **NO-ØKO-01**

The logo for Debio, featuring the word "Debio" in a bold, white, sans-serif font on a dark grey rectangular background.

– *Debio erbjuder certifiering enligt KRAV's regler av följande produktion:*

Vattenbruk, fiske och förädling av produkter från vattenbruk och fiske.

HS Certifiering AB

Flottiljvägen 18, 392 41 Kalmar

e-post: info@hscertifiering.se

webb: www.hscertifiering.se

Tel: 0703 – 11 20 50

Kod vid märkning: **SE-EKO-04**

HS Certifiering

– *HS Certifiering erbjuder certifiering enligt KRAV's regler av följande produktion:*

Växtodling inklusive växthus, svampodling, djurhållning, biodling, livsmedelsförädling, restaurang och storhushåll inklusive kedjecertifiering, slakt, foder-tillverkning, produktionshjälpmedel, import och införsel av produkter, frivillig ursprungsmärkning, certifiering av marknadsförare samt bedömning av produkt som tillåten för utfodring eller som produktionshjälpmedel.

Intertek Certification AB

Box 1103, 164 22 KISTA

E-post: kontakt@intertek.com

Webb: www.intertek.se/livsmedelscertifiering/krav-och-eu-ekologiskt/

Tel: 08-750 03 33

Kod vid märkning: **SE-EKO-08**

The logo for Intertek, featuring the word "intertek" in a bold, lowercase, sans-serif font. A small yellow dot is positioned above the letter 'i'.

Total Quality. Assured.

– *Intertek Certification AB erbjuder certifiering enligt KRAV:s regler av följande produktion:*

Livsmedelsförädling, restaurang och storhushåll inklusive kedjecertifiering, slakt, fodertillverkning, import och införsel av produkter, frivillig ursprungsmärkning, samt bedömning av produkt som tillåten för utfodring.

Kiwa Certifiering

Box 7178, 170 07 Solna

E-post: se.info@kiwa.com

Webb: www.kiwa.se

Tel: 018-17 00 00

Kod vid märkning: **SE-EKO-01**

– *Kiwa erbjuder certifiering enligt KRAV:s regler av följande produktion:*

Växtodling inklusive växthus, svampodling, djurhållning, biodling, vattenbruk, fiske, vildväxande produktion, livsmedelsförädling, slakt, fodertillverkning, produktionshjälpmedel, restaurang och storhushåll inklusive kedjecertifiering, import och införsel av produkter, frivillig ursprungsmärkning, certifiering av marknadsförare samt bedömning av produkt som tillåten för utfodring eller som produktionshjälpmedel.

SMAK Certifiering AB

Box 42, 230 53 Alnarp

E-post: certifiering@smak.se

Webb: www.smak.se

Tel: 020-61 62 63

Kod vid märkning: **SE-EKO-03**

The logo for SMAK, featuring the word "SMAK" in a large, bold, red, uppercase, sans-serif font. Below it, the words "CERTIFIERING AB" are written in a smaller, red, uppercase, sans-serif font.

– *SMAK erbjuder certifiering enligt KRAV:s regler av följande produktion:*

Växtodling inklusive växthus, svampodling, djurhållning, biodling, livsmedelsförädling, slakt, fodertillverkning, produktionshjälpmedel, restaurang och storhushåll inklusive kedjecertifiering, import och införsel av produkter, frivillig ursprungsmärkning, certifiering av marknadsförare samt bedömning av produkt som tillåten för utfodring eller som produktionshjälpmedel.

Valiguard AB

Boglundsgatan 2, Box 1931, 703 74 Örebro

E-post: foodsafety.sc@saiglobal.com

Webb: www.valiguard.com

Kod vid märkning: **SE-EKO-05**

– Valiguard erbjuder certifiering enligt KRAV:s regler av följande produktion:

Livsmedelsförädling, slakt, import och införsel av produkter, certifiering av marknadsförare samt frivillig ursprungsmärkning.

Regler för KRAV-certifierad produktion utgåva 2021

KRAVs styrelse antog reglerna den 3 juni 2020

Introduktion till KRAVs regler

1

I det här kapitlet berättar vi om grunden för KRAVs regler, först övergripande och sedan kapitelvis. Du får veta syftet med reglerna och får korta beskrivningar av reglernas innehåll med förklaringar. De konkreta regler som du som är KRAV-certifierad ska tillämpa börjar i kapitel 2.

Vissa ord förklaras i avsnittet "Definitioner". De är skrivna med kursiv och fet stil. Definitionerna hittar du längst bak i reglerna.

1.1 Det här är KRAV

KRAV är Sveriges mest kända miljömärkning för mat och dryck uppbyggd på ekologisk grund, med särskilt höga krav på djursorg, hälsa, socialt ansvar och klimatpåverkan. KRAV-märket är ett registrerat varumärke hos Patent- och registreringsverket. Registreringen ger KRAV ekonomisk förening ensamrätt till varumärket KRAV. De företag som följer reglerna och är KRAV-certifierade samt betalar licensavgift får använda varumärket KRAV.

VISION

KRAVs vision är att all produktion av livsmedel är ekonomiskt, ekologiskt och socialt hållbar och tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

1.2 IFOAMs principer om ekologisk produktion

KRAV driver utvecklingen av ekologiska och hållbara livsmedel. KRAV utvecklar sitt regelverk baserat på IFOAMs principer om ekologisk produktion, men inte begränsat till EU-förordningen för ekologisk produktion. IFOAM är en medlemsbaserad internationell organisation som arbetar för hållbart jordbruk.

Här följer en sammanfattning av principerna.

Ekologiskt jordbruk:

- ska upprätthålla och förbättra markens, växternas, djurens och människans hälsa som en odelbar helhet
- ska grunda sig på levande ekosystem och kretslopp, genom att samarbeta med dem, efterlikna dem och hjälpa till att upprätthålla dem
- bör hanteras på ett försiktigt och ansvarsfullt sätt för att bevara hälsa och välbefinnande hos nuvarande och kommande generationer och miljö
- bör bygga på relationer som säkerställer rättvisa med avseende på den gemensamma miljön och livsmöjligheter

1.3 Regelverkets grunder

KRAVs regler utgår från helheten och tar därför hänsyn till många faktorer i produktionssystemen och den omgivande miljön. Även socialt ansvar ingår som en viktig del. Vi ser biologiska mekanismer och sammanhang som grunden för vad som är naturligt och därmed förenligt med ekologisk produktion. Vår strävan är att ha ett vetenskapligt stöd för alla regler. Men ofta prioriterar vi försiktighetsprincipen till dess att forskning och beprövad erfarenhet kan ge en säker grund för reglernas gränsdragningar. Förbudet mot att använda GMO (genmodifierade organismer) och konstruerade nanomaterial är exempel på när försiktighetsprincipen varit styrande. Vid en konflikt mellan olika mål bedömer vi ofta helheten som viktigare än de olika delarna i konflikten.

KRAVs regler anger hur produktionen ska bedrivas för att produkter ska få märkas och marknadsföras med KRAVs märke eller med hänvisning till KRAVs regler. På så sätt skapar reglerna en plattform som underlättar en enhetlig marknadsföring av KRAV-certifierad produktion och ger förtroende i alla produktionsled och på marknaden. KRAV utvecklar reglerna tillsammans med producenter, konsument- och miljöorganisationer, forskare och handel. KRAVs styrelse fastställer sedan reglerna utifrån vad den bedömer vara praktiskt möjligt att uppnå för närvarande. KRAVs arbete med att förbättra reglerna pågår ständigt, men vi strävar efter att enbart publicera regelförändringar en gång per år.

RAMAR

KRAVs regler är till stor del anpassade till andra regelverk för ekologisk produktion, som finns både på europeisk och global nivå, och KRAV är medlem i det internationella samarbetsorganet IFOAM. Även EU har regler för ekologisk produktion i förordningarna (EG) nr 834/2007, (EG) nr 889/2008 och (EG) nr 1235/2008 samt ändringsförordningar av dessa. EU:s förordning är lag i Sverige och reglerar hur ordet "ekologisk" får användas. Den omfattar växtodling, djurhållning, biodling, vattenbruk, vildväxande produktion, livsmedelsförädling, butik, import och fodertillverkning. KRAVs regler uppfyller EU-förordningarna, men är i vissa fall strängare än den och omfattar dessutom fler områden, till exempel slakt, restaurangcertifiering och fiske.

All KRAV-certifierad verksamhet ska också följa nationell lagstiftning, exempelvis djurskydds- och miljölagstiftning.

OMFATTNING

KRAV gav ut de första reglerna 1985 och då omfattade de en A4-sida med växtodlingsregler. Idag har vi regler för 17 olika produktionsinriktningar eller regelområden som vi kallar dem. Fristående certifieringsorgan som är ackrediterade för att erbjuda KRAV-certifiering utför kontrollen och certifieringen.

KRAV sätter gränserna för vilka produkter och vilken produktion eller hantering av ekologiska produkter som kan bli KRAV-certifierad. KRAV-märket är

främst avsett för livsmedel, men även andra råvaror från ekologiskt jordbruk kan certifieras.

REGLERNA OCH KONTROLLEN OMFATTAR

- produktionsförhållanden
- produkter och recept
- dokumentation
- märkning
- provtagning och analys stickprovvis

MED AVSEENDE PÅ

- primärproduktion
- produktionshjälpmedel och insatsmedel
- hantering, lagring och förpackning
- förädling
- försäljning och marknadsföring, samt
- produkter och råvaror som certifierats enligt andra regelverk för ekologisk produktion.

1.4 Allmänna regler för certifiering (se kapitel 2)

Syftet med certifieringen är att skapa trygghet för konsumenter och producenter genom att det finns en oberoende kontroll av att reglerna följs.

För att någon ska få marknadsföra ett livsmedel som ekologiskt eller KRAV-märkt ska hela produktionskedjan vara certifierad. För att få sin verksamhet certifierad ska ett företag registrera vissa uppgifter hos KRAV och få ett KRAV-nummer, samt ansöka om certifiering till ett ackrediterat certifieringsorgan och skriva under ett anslutningsavtal. Företaget får använda KRAVs namn eller märke först efter att ha fått ett giltigt certifikat för det regelområde som verksamheten omfattar. Innan ett certifikat utfärdas av certifieringsorganet kontrollerar det att alla relevanta regler är uppfyllda. Certifieringsorganet gör därefter minst en kontroll av den KRAV-certifierade verksamheten varje år, och ibland görs flera kontroller samma år.

REGISTRERING AV PRODUKTER (se 2.2.4)

För regelområdena livsmedelsförädling, fodertillverkning, produktionshjälpmedel samt import och införsel ska företaget registrera varje produkt på KRAVs webbplats innan de får säljas. Det gör det lättare för företag att hitta KRAV-märkta produkter, men också svårare för icke KRAV-certifierade företag att fuskas. För EU-ekologiska produkter finns ingen motsvarande lista.

AVVIKELSER OCH ÖVERKLAGANDEN (se 2.5–2.6)

Certifieringsorganet upprättar en rapport om avvikelse när verksamheten helt eller delvis bryter mot någon av KRAVs regler. Syftet med avvikelser är att de ska visa tydligt att reglerna inte följs, men också att det finns möjligheter att förbättra verksamheten. Det finns tre grader av avvikelser: mindre, större och avstängningsgrundande. Det är normalt att en verksamhet har mindre avvikelser. Det viktiga är att de upptäcks, att företaget åtgärdar dem och förebygger så att det inte händer igen. Större avvikelser som den som är certifierad inte kan rätta till i efterhand kan leda till att certifieringsorganet underkänner mark, djur eller produkter. Vid särskilt allvarliga fall kan hela verksamheten bli underkänd och i sällsynta fall kan det leda till att certifieringsorganet stänger av producenten i upp till tre år. Så kraftiga åtgärder vidtar de endast när det finns skäl att anta att producenten medvetet brutit mot grundläggande regler. Den KRAV-anslutne har rätt att överklaga certifieringsorganets beslut.

LICENS- OCH CERTIFIERINGSAVGIFT (se 2.7.4)

Priset för en KRAV-certifiering består av både en licensavgift till KRAV och en avgift till certifieringsorganet för dess tjänster. KRAVs licensavgifter används till att stärka varumärket KRAV och för att utveckla reglerna bland annat.

1.5 Allmänna verksamhetsregler (se kapitel 3)

Alla KRAV-certifierade företag ska följa de allmänna verksamhetsreglerna.

SOCIALT ANSVAR (se 3.1 och 16.4)

KRAVs vision för en hållbar produktion innefattar socialt ansvarstagande. Därför har KRAV regler för socialt ansvar, vilket saknas i EU-förordningen för ekologisk produktion. I Sverige innebär det i första hand att KRAV-certifierade företag ska följa lagstiftning om socialt ansvar. Genom att detta finns med i reglerna ingår det i certifieringen att kontrollera att företaget följer lagstiftningen. Men det finns även krav som går längre än lagstiftningen, till exempel regler om ansvar för boendeförhållanden för gästarbetare. I vildväxande produktion och annan verksamhet med personal med säsongsanställning bedömer KRAV att det finns en förhöjd risk när det gäller socialt ansvar.

För import och införsel har KRAV tilläggskrav som gäller socialt ansvar. Dessa tilläggskrav bygger på FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact samt International Labour Organizations (ILO) konventioner och rekommendationer.

HANTERING OCH LAGRING AV KRAV-CERTIFIERAD PRODUKT (se 3.2)

Syftet med reglerna för lagring och hantering av KRAV-certifierade produkter är att förhindra att produkterna blir förorenade eller blandas ihop med produkter som inte är KRAV-certifierade.

Den som hanterar KRAV-certifierade varor och likartade konventionella på samma plats ska till exempel se till att de KRAV-certifierade varorna alltid är väl märkta, för att minimera risken för sammanblandning. Ett annat exempel är att den som använder samma utrustning för KRAV-märkta och konventionella varor alltid ska rengöra utrustningen innan den används för de KRAV-certifierade varorna.

ÄMNET OCH MATERIAL (se 3.3)

Målet är att ämnen eller material som används i KRAV-certifierad produktion inte ska medföra risker för miljön eller för människors hälsa. Därför finns regler som förbjuder användningen av GMO och konstruerade nanomaterial.

GMO-förbud (se regel 3.3.4): Det är inte tillåtet att använda genetiskt modifierade organismer (GMO) eller produkter som är framställda av eller med GMO i KRAV-certifierad produktion. Den som vill använda produkter och råvaror som kan innehålla GMO ska kunna visa upp intyg om GMO-frihet, eller i vissa fall ta prover och analysera dem. Som hjälp för att avgöra om en råvara är en riskprodukt har KRAV tagit fram risklistor för GMO. De finns på www.krav.se.

Det är bland annat av försiktighetsskäl som KRAV inte accepterar GMO, eftersom riskerna för spridning i naturen och följderna av sådan spridning är svåra att bedöma. Såsom dagens GMO-teknik tillämpas inom lantbruket leder det dessutom bland annat till ett ensidigt kemikalieberoende brukningssystem med multinationella företag som äger och säljer både utsäde och bekämpningsmedel. Ett ytterligare skäl till att GMO inte är tillåtet är att ekologiskt lantbruk ska vara ett alternativ för konsumenter som efterfrågar en produktion som inte använder GMO.

Nanomaterial (se regel 3.3.6): Med utgångspunkt i försiktighetsprincipen tillåter KRAVs regler inte konstruerade nanomaterial. Det är ett förbud som saknas i EU:s regler för ekologisk produktion.

Med hjälp av nanoteknik går det att skapa mycket små partiklar, nanopartiklar, av olika ämnen. Eftersom partiklarna är så små får ämnena nya egenskaper och funktioner. I livsmedel förekommer konstruerade nanopartiklar i bland annat kosttillskott och näringsdrycker och där är syftet att ämnena ska tas upp lättare. Nanomaterial används också i livsmedelsförpackningar för att ge dem egenskaper som kan öka produkternas hållbarhet.

Kunskapen är bristfällig om hur nanomaterial uppträder i miljön, till exempel hur organismer tar upp dem eller om de bioackumuleras. Det finns också stor osäkerhet om hur nanopartiklar påverkar människokroppen. Men forskarna vet att de kan passera cellmembran och även från blodet in i hjärnan.

MINSKAD MILJÖ- OCH HÄLSOPÅVERKAN FRÅN HYGIENARBETE (se 3.4)

Reglerna för hygienarbete syftar till att minimera negativ hälso och miljöpåverkan vid rengöring, desinfektion och skadedjursbekämpning. Därför ska KRAV-certifierade företag använda rengöringsmedel som är miljömärkta när

det finns sådana som ger godtagbart resultat. För att undvika problem med skadedjur ska de i första hand använda förebyggande metoder och i andra hand bekämpa med mekaniska eller fysikaliska metoder.

Om kemiska metoder trots allt blir nödvändiga att använda är grundregeln att företaget ska se till att det inte finns några KRAV-märkta produkter i lokalen vid tillfället.

FÖRPACKNINGAR (se 3.5)

Förpackningar ska ha som huvudsyfte att skydda och bevara livsmedlet. Utöver detta ska förpackningen vara så resurs- och klimateffektiv som möjligt. Den som väljer förpackning ska undvika sådana som innehåller hälso- och miljöskadliga ämnen. Därför är Bisfenol A förbjudet i förpackningar med KRAV-märkta produkter. PVC får endast användas i locketätningar och i tätskikt på metall, och då bara när PVC-fria alternativ inte ger godtagbar kvalitet på livsmedlet. Motvarande regler för förpackningar saknas i EU:s regler för ekologisk produktion.

KRAV har tagit fram en guide som hjälp för företag att miljöoptimera förpackningar, se Förpackningslotsen på www.krav.se.

MILJÖ-, NATUR- OCH KULTURSKYDD (se 3.6)

Alla KRAV-certifierade företag ska bedriva ett systematiskt miljöarbete och visa omsorg om natur- och kulturmiljön. Till skillnad från EU:s regler för ekologisk produktion har KRAV särskilda regler för detta som revisorn ska följa upp vid kontrollerna.

KRAV-certifierade företag ska också se till att verksamheten ger upphov till så lite farligt avfall som möjligt. Allt avfall ska sorteras och lämnas för återvinning eller deponi.

ENERGIANVÄNDNING OCH ENERGIPLANERING (se 3.7–3.9)

Ett mål för den ekologiska produktionen är att minimera energianvändningen och minska behovet av fossil energi. För att minska livsmedelsproduktionens negativa klimatpåverkan har KRAV formulerat regler kring detta som går utöver EU:s regler för ekologisk produktion. Alla KRAV-certifierade företag ska kunna redogöra för sina åtgärder för att effektivisera energianvändningen.

Större företag ska dessutom genomföra en energikartläggning med hjälp av en energiexpert och i energikrävande växthus ska minst 80 procent av energin komma från förnybar energi eller spillvärme.

Förare som arbetar permanent i den certifierade delen av verksamheten ska vara utbildade i sparsamt körsätt. Det är ett effektivt sätt att minska användningen av fossil energi och samtidigt sänka kostnaderna i företaget.

Den el som KRAV-certifierade företag använder ska komma från förnybara energikällor, som sol, vatten eller vindkraft. Regeln gäller för all verksamhet på en produktionsplats även om den KRAV-certifierade produktionen bara utgör en liten del. Alla elbolag kan erbjuda el från förnybara källor, oftast till samma

eller ett marginellt högre pris än den el som inte är produktionsspecifik. Genom att efterfrågan på miljövänlig el ökar, bidrar det till ökade investeringar i sådan.

1.6 Växtodling (se kapitel 4)

Målsättningen är en långsiktigt hållbar växtodling som ger produkter av hög kvalitet. Grunden i ekologisk odling är ett system med många aktiva åtgärder för att uppnå en god produktion. Naturfrämmande kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel får inte användas och marken ska skötas väl, till exempel genom bra växtföljder och aktiv ogräsbekämpning.

Reglerna för KRAV-certifierad växtodling syftar till att

- bevara och stärka markens långsiktiga produktionsförmåga
- skydda och utveckla den biologiska och genetiska mångfalden i kulturlandskapet och i produktionen
- minimera användningen av fossila bränslen och andra icke förnybara resurser
- undvika naturfrämmande ämnen och minimera utsläppen av föroreningar till den omgivande miljön
- minska utsläppen av växthusgaser och öka kolinlagringen.

OMSTÄLLNING (se 4.1)

Odlare som vill KRAV-certifiera sin produktion ska anmäla det till ett certifieringsorgan och sedan följa reglerna under en så kallad omställningstid då produkterna inte får säljas som KRAV-certifierade. Under omställningstiden avtar effekterna i marken av kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel som har använts tidigare. Det blir också en period för att anpassa produktionen till de ekologiska metoderna. Omställningstidens längd grundar sig på en avvägning mellan konsumenthänsyn och viljan att underlätta omställningen till ekologisk produktion. För producenten innebär omställningstiden en minskad intäkt eftersom det inte går att få ut ett merpris för produkterna under den tiden.

Omställningstid finns i olika regelverk för ekologisk odling världen över, även om tiderna kan vara olika långa. Omställningstiderna i KRAVs regler är anpassade till EU:s förordning för ekologisk produktion. Undantaget är KRAV-certifierade julgränar som inte får genomgå omställningstid, de ska odlas enligt KRAVs regler från plantering till skörd. Argumentet är att konsumenten förväntar sig att kemiska bekämpningsmedel inte har använts i odlingen av gränen.

Omställningstiden för växtodling kan i vissa fall förkortas om lantbrukaren kan visa att inga otillåtna gödsel- eller bekämpningsmedel har använts på marken under åren före anmälan till certifiering. Om marken varit certifierad enligt EU:s förordning krävs inte någon ny omställningstid för att få den KRAV-certifierad.

PARALLELLODLING (se 4.3.4–4.3.5)

Det är inte tillåtet att odla samma gröda både konventionellt och ekologiskt inom samma lantbruksföretag. Anledningen är att vid sådan så kallad parallell-

odling är risken för sammanblandning större och det blir svårare att undvika att konventionella produkter säljs som KRAV-certifierade. Om det rör sig om olika sorter av samma gröda och skillnaderna är uppenbara, till exempel potatis med olika skalfärg, räknas det inte som parallellodling.

FÖRORENINGAR OCH SKYDDSAVSTÅND (se 4.4)

Den KRAV-certifierade odlingen ska skyddas från föroreningar och KRAV har mer detaljerade regler än EU-förordningen. En förorenad odlingsplats eller en gröda som har förhöjda halter av skadliga ämnen kan bli underkänd av certifieringsorganet. Ett exempel på skydd är att marken bara får tillföras en begränsad mängd tungmetaller med till exempel gödselmedel och kalk. Det ska också finnas en tydlig avgränsning mellan ekologiska och konventionella skiften. Kraven på skyddsavstånd är högre om skiftena tillhör samma brukare. Det beror på att det inte är möjligt att ställa samma krav på en granne. Det är då desto viktigare att informera grannar som odlar konventionellt om att odlingen är ekologisk så att de verkligen följer lagstiftningen om skyddsavstånd när de använder bekämpningsmedel.

Det är heller inte tillåtet att odla KRAV-certifierade livsmedel nära starkt trafikerade vägar. På 1990-talet fanns en rekommendation från myndigheterna om att inte odla bladgrönsaker inom 25 meter från starkt trafikerade vägar, främst på grund av att det fanns blytillsatser i bensinen. Även om blyföroreningar idag inte är ett lika uppenbart problem så är det översta markskiktet nära vägar med mycket trafik förorenat och har förhöjda halter av olika tungmetaller. KRAV har därför valt att behålla skyddsavståndet på 25 meter för livsmedelsgrödor eftersom det är en viktig fråga för konsumenterna. Det är däremot tillåtet att odla djurfoder och utsäde på denna mark. När det gäller djurens foder blir det en väldigt liten del i den totala foderstaten som odlats inom detta område.

ODLING PÅ MULLJORDAR (se 4.5.4)

Det är inte tillåtet med nyodling på mulljord. Det beror på att odling på mulljordar ger betydande utsläpp av växthusgaser till atmosfären. En uppskattning är att sådan odling står för ungefär en femtedel av det svenska jordbrukets totala utsläpp av växthusgaser. Vid dränering och uppodling av mulljordar ökar genomluftningen och det organiska materialet bryts långsamt ned. Det är en process där växthusgaserna koldioxid och lustgas avgår. EU:s förordning för ekologisk produktion har inga regler för mulljordar.

KRAV har diskuterat om det går att införa regler för hur mulljordarna ska brukas för att minimera utsläppen av växthusgaser, men det finns inget entydigt svar på vilka metoder eller grödor som ger minst utsläpp. Att lägga mulljordarna under vatten skulle minska utsläppen, men det är inte rimligt eller ens praktiskt möjligt i de flesta fall. Nuvarande regler innebär inga särskilda begränsningar i hur befintlig odling på mulljordar får ske. Odlingen kan komma att regleras när vi får ökade kunskaper i ämnet.

MARKBÖRDIGHET OCH VÄXTNÄRINGSKUNSKAP (se 4.6)

En grundtanke i ekologisk odling är att markens bördighet ska byggas upp efter hand. Det är en av anledningarna till att det inte är tillåtet att odla ett fält ekologiskt vissa år och konventionellt andra (4.3.3). Det skulle annars kunna vara ett sätt att slippa sköta marken och ogrässanera med kemiska medel eller gödsla upp den med konstgödsel. Istället ska den ekologiska odlingen ske med en varierad växtföljd där till exempel vall och baljväxter ingår.

En minsta andel vall eller gröngödsling som huvudgröda ska ingå i växtföljden på alla skiften, även på gårdar som inte har djur som äter grovfoder. Det beror på att vall håller tillbaka ogräset och minskar växtföljdssjukdomar. Vallarna är dessutom en gröda, som i vårt klimat, bidrar mycket till att bygga upp mullhalten i jorden. (4.6.1)

En högre mullhalt är bra på flera sätt. Den ger marken en bättre struktur som gör jorden mera lättbrukad och det i sin tur minskar bränsleförbrukningen vid jordbearbetning. En högre mullhalt ökar också markens vattenhållande förmåga och gynnar viktiga markorganismer som kan ge en bättre leverans av växtnäring till grödan. När mullhalten ökar binds kol i marken, denna kolinlagring minskar mängden koldioxid i atmosfären.

Att så in en gröngödslingvall i en spannmålsgröda under föregående år ger betydligt större mängd rötter och är därför att föredra framför en ettårig gröngödslingsgröda, men båda sätten är möjliga.

Det finns många fördelar med att så in en mellangröda, fånggröda eller botengröda eftersom de bland annat binder växtnäring och minskar risken för jorderosion. När marken är bevuxen under en stor del av året ökar det också mullhalten. Hur ofta dessa understödjande grödor återkommer i växtföljden påverkar hur stor kolinlagringen blir. Även andra sätt att hålla marken bevuxen under hösten eller vintern är positivt eftersom det minskar läckaget av växtnäringssämnen. Det naturliga sättet att tillföra kväve till ekosystemet är att utnyttja baljväxternas förmåga att ta upp luftens kväve med hjälp av bakterier. Eftersom syntetisk kvävegödsel inte får användas är det ekologiska jordbruket helt beroende av baljväxter för sin kväveförsörjning. Därför ska baljväxter alltid ingå i växtföljden. (4.6.1–4.6.3)

Det är viktigt att minimera förlusterna av växtnäringssämnen från jordbruksmarken. Dels för att utlakning av fosfor och kväve leder till övergödning av vattendrag, sjöar och hav. Dels för att kväve som försvinner från marken i form av lustgas är en mycket stark växthusgas som står för ungefär en tredjedel av jordbrukets totala klimatpåverkan enligt forskarna. Slutligen är det också viktigt att hushålla med näringen eftersom den är en viktig resurs för produktionen. KRAV har därför särskilda regler för att minimera förlusterna av växtnäring. Dessa går utöver EU:s förordning för ekologisk produktion. (4.6.4–4.7)

En åtgärd är att odlaren ska bruka ned flytgödsel, urin och rötresten, vid spridning på obebodda mark, senast inom fyra timmar för att undvika kväveförluster. En annan åtgärd för att minska läckaget av växtnäring är att lant-

brukaren ska ha en permanent bevuxen ogödslad zon mot vattendrag. Att hålla marken orörd eller bevuxen vintertid minskar också växtnärläckaget. När marken tillförs mer kväve än grödan kan ta upp ökar risken för förluster av kväve till luft och vatten. KRAV begränsar därför den maximala tillförseln av kväve med gödselmedel till 170 kilo per hektar. Enligt EU:s förordning gäller begränsningen enbart för stallgödsel.

VÄXTNÄRINGSBALANS (se 4.7)

De flesta KRAV-anslutna växtodlare som tar in växtnäring utifrån i form av gödsel eller foder ska regelbundet göra en fosforbalans. Det innebär en beräkning av hur mycket fosfor som förs in till gården jämfört med hur mycket som förs ut. På gårdar som har genomsnittliga fosforvärden i marken är målet att det ska vara balans mellan mängden införd och bortförd fosfor. Att KRAV har valt att i första hand ställa krav på fosforbalans och inte kvävebalans beror på att vissa förluster av kväve är oundvikliga och att resultaten av växtnärlänsanser för kväve är svåra att tolka och jämföra mellan gårdar med olika förutsättningar och produktionsinriktning. Fosfor är dessutom en viktig ändlig resurs som vi behöver hushålla med.

GÖDSELMEDEL OCH JORDFÖRBÄTTRINGSMEDEL (se 4.8)

Grundtanken i ekologisk produktion är att växtnäringen ska cirkulera. Växterna tar upp näring ur marken och den går sedan direkt eller via djuren till livsmedelsproduktionen. För att få ett kretslopp är det viktigt att gödseln från djuren kommer tillbaka till åkerjorden där markorganismerna kan ta hand om den och omvandla den till näring som växterna kan ta upp.

Målet är att den KRAV-certifierade odlaren enbart ska använda gödsel från KRAV-certifierad produktion, men tills vidare är en del konventionell gödsel också tillåten. Det beror bland annat på att en del grönsaks- och spannmålsodlare inte har egen djurproduktion och därför behöver få använda gödsel från konventionella gårdar för att få bra grödor. Men kraven på vilken gödsel som odlarna får använda har skärpts successivt. De får till exempel inte använda gödsel från den mest intensiva konventionella djurproduktionen. Orsaken till det är att KRAV-certifierad odling inte ska vara beroende av gödsel från produktionsformer som skiljer sig alltför mycket från den KRAV-certifierade djurhållningen.

Biogasproduktion med gödsel från djur kan minska mängden växthusgaser från animalieproduktionen avsevärt och rötresten är en värdefull resurs för den ekologiska odlingen. Därför får KRAV-certifierade lantbrukare använda rötrester från biogasanläggningar där både tillåten och viss otillåten gödsel blandas, men bara i den omfattning som motsvarar andelen tillåten gödsel. Produktionen av denna biogödsel måste också vara KRAV-certifierad eller bedömd som tillåten.

Näring förs bort från gården med avsalugrödor och för att få ett kretslopp också mellan stad och land får KRAV-certifierade lantbrukare använda biogödsel som producerats av källsorterat hushållsavfall och av restprodukter

från livsmedelsindustri och slakterier. Förutsättningen är att detta inte medför några miljö- eller hälsorisker och att produktionen av gödselmedlet är KRAV-certifierad.

KRAVs lista över tillåtna organiska gödselmedel följer i stort sett EU-förordningen. Det finns dock några undantag för ämnen som inte är i linje med KRAVs allmänna regler om ämnen som kan användas i KRAV-certifierad produktion (se 3.3.1–3.3.2). Detta gäller till exempel leonardit och xylit som utvinns vid brunkolsbrytning.

När det gäller mineraler och andra oorganiska gödselmedel är grundregeln att de enbart får användas i sina naturliga former. Gödselmedlen får inte ha genomgått några processer annat än malning för att inte störa de naturliga processerna i marken. Det är skälet till att mald kalksten och gips från naturliga fyndigheter är de enda former av kalkningsmedel som odlaren får använda. Gips har en viss positiv effekt på markstrukturen, men den är betydligt mer kortvarig än effekten av bränd eller släckt kalk, som alltså inte är tillåtna. KRAVs lista över tillåtna oorganiska gödselmedel följer i stort sett EU-förordningen, men det finns undantag: KRAV tillåter inte aluminiumkalciumfosfat och thomasfosfat. Ingen av dessa substanser uppfyller det ovanstående grundkriteriet, eftersom de har genomgått kemiska processer.

På vissa jordar finns det en naturlig brist på vissa ämnen som växterna behöver i små mängder. När det finns en påvisbar brist på ett visst mikronäringsämne tillåter reglerna gödsling med det, trots att det inte finns några naturliga mikronäringsgödselmedel. Skälet till detta undantag är att det annars skulle vara svårt att få en bra skörd på dessa jordar.

VÄXTSKYDD (se 4.9)

I ekologisk odling bygger växtskyddet i första hand på förebyggande metoder och biologisk bekämpning. Lantbrukaren får inte använda kemiska bekämpningsmedel som består av naturfrämmande ämnen. Orsaken är att de förorenar yt- och grundvatten, minskar den biologiska mångfalden och kan skada användarna. De lämnar också rester i livsmedel och vad det innebär för hälsan är inte tillräckligt undersökt.

Exempel på förebyggande åtgärder mot ogräs och skadegörare är att ha en bra växtföljd och tåliga sorter samt att främja den biologiska mångfalden i och omkring odlingarna. I fruktodlingar kan odlaren till exempel ha marktäckande grödor mellan raderna, plantera in träd av andra arter eller sätta upp fågelholkar för att locka fåglar som äter skadeinsekter. Andra förebyggande åtgärder är att gynna och sätta ut växtskadegörarnas naturliga fiender (till exempel insekter eller rovkvalster) eller att använda fällor.

Vissa kemiska preparat som inte är naturfrämmande och vissa biologiska preparat får användas i ekologisk odling, men bara när det finns ett direkt hot mot grödan. Det finns inga godkända preparat för ogräsbekämpning i grödan, men man får använda värme och elektricitet. Listan över tillåtna växtskydds-

medel i KRAVs regler följer i stort sett EU-förordningen, men det finns några undantag där KRAVs regler är mer restriktiva. KRAV har inte tagit med en del växtskyddsmedel som enligt förordningen endast får användas på grödor som inte odlas i Sverige. Exempel på det är diammoniumfosfat och vissa pyretroider som enligt EU-förordningen är tillåtna i olivodlingar. Det faktum att pyretroider är kemiska bekämpningsmedel är ytterligare ett skäl till att KRAV inte tillåter användningen. KRAV tillåter inte heller kopparpreparat för bekämpning av svampsjukdomar, eftersom de kopparmängder som behövs överskrider KRAVs gränsvärden för tillförsel av tungmetaller. Koppar är skadligt för människor och djur i alltför höga halter.

I EU-förordningen finns ingen reglering av tillsatser i växtskyddsmedlen, därför tillåter den pyretrumpreparat med piperonylbutoxid. Det är ett ämne som stabiliserar pyretrumextraktet så att det verkar kraftigare under längre tid, och har också i sig en viss bekämpningseffekt. Piperonylbutoxid kan ge resthalter i produkterna, och är skadligt för människor och däggdjur. Pyretrumpreparat med piperonylbutoxid är därför inte tillåtna enligt KRAVs regler.

För KRAV-märkta vegetabilier som är importerade accepterar vi de växtskyddsmedel som tillåts enligt EU-förordningen.

UTSÄDE OCH VEGETATIVT FÖRÖKNINGSMATERIAL (se 4.10)

KRAV vill stimulera produktion av ekologiskt förökningsmaterial av hög kvalitet och med ett brett urval av sorter. Grundregeln är att odlaren ska använda KRAV-certifierat eller EUekologiskt utsäde och annat förökningsmaterial. När det inte finns ekologiskt sådant tillgängligt får konventionellt utsäde och vegetativt förökningsmaterial användas. Jordbruksverket reglerar detta och det registreras i den svenska databasen organicXseedSverige. Inget utsäde eller förökningsmaterial får vara genmodifierat eller behandlat med kemiska medel efter skörd eller upptagning.

Den som odlar groddar eller skott i vatten utan näringstillsats måste alltid använda utsäde som är KRAV-certifierat, eftersom groddarna eller skotten då enbart består av utsäde som man låtit gro.

ODLING I VÄXTHUS (se 4.11)

Växtodlingsreglerna gäller också för växthus och även där ska odlingen ske i jord. Det innebär att varken hydrokulturer eller odlingar i biologiskt inaktiva material kan bli KRAV-certifierade. Enligt KRAVs regler är det tillåtet att odla i avgränsade jordbäddar eller behållare med jord, under förutsättning att en betydande del av växtnäringen kommer från jorden. Därför finns regler för hur mycket jord varje planta minst måste ha. EU har beslutat att ändra i reglerna från 2022 och då skärps kravet så att företag anslutna efter juni 2017 inte får odla i avgränsade jordbäddar. Eftersom växthusproduktion är energikrävande har KRAV även särskilda regler som syftar till att minska dess klimatpåverkan.

SVAMPODLING (se 4.12)

KRAV-märkt svampodling innebär odling utan kemiska bekämpningsmedel, och att större delen av det substrat som svamparna odlas på ska komma från ekologisk produktion. Exempelvis ska halm som ingår i substratet vara ekologisk och om torv används får den inte vara kemiskt behandlad. Vissa svampar växer på trä, och för dessa gäller att träet inte får vara behandlat med kemiska produkter.

1.7 Djurhållning (se kapitel 5)

Den KRAV-certifierade djurhållningen ska kännetecknas av mycket god djurvelfärd. Grundläggande är respekten för de olika djurens särskilda behov när det gäller beteende, foder och den miljö de vistas i. KRAV har strängare regler för djurvelfärden än EU-förordningen för ekologisk produktion. Exempel på det är att grisar under betesperioden ska få beta, böka i jord och gyttej bada, att höns ska få bada i riktig sand och att moderdjur ska kunna föda i avskildhet.

Förutsättningen för att kunna ha en KRAV-certifierad djurhållning är att växtodlingen är KRAV-certifierad.

OMSTÄLLNING (se 5.1.2)

(Nöt 5.2.1, får och getter 5.3.1, grisar 5.4.1, fjäderfä 5.5)

Djurhållare som vill KRAV-certifiera sin produktion ska anmäla det till ett certifieringsorgan och därefter följa reglerna under en så kallad omställningstid då de inte får sälja djur eller produkter från dem som KRAV-certifierade. Omställningstidens längd varierar beroende på djurslag.

PARALLELLPRODUKTION (se 5.1.3)

Ett företag får inte föda upp samma djurslag både konventionellt och ekologiskt. Anledningen är att sådan så kallad parallellproduktion ökar risken för att blanda samman djuren och att råka sälja konventionella djur som KRAV-certifierade. Om det är olika djurslag på gården som är KRAV-certifierade respektive konventionellt uppfödda så räknas det inte som parallellproduktion.

INKÖP AV DJUR (se 5.1.5)

(Nöt 5.2.2, får och getter 5.3.2, grisar 5.4.2, fjäderfä 5.5)

I KRAV-certifierad djurhållning ska moderdjur och avkomma helst finnas på samma brukningsenhet. Det minskar stress och smittspridning som lätt uppstår om djur från olika gårdar blandas. Om djur ändå behöver köpas in ska de i första hand vara KRAV-certifierade. Om förutsättningarna gör att en gård behöver köpa in djur regelbundet för att föda upp dem till slakt måste särskilda åtgärder vidtas så att djurens hälsa inte påverkas negativt.

För avel får uppfödaren köpa in EU-ekologiska eller ett begränsat antal konventionella djur. Det är tillåtet för att inte hämma utvecklingen av den KRAV-

certifierade produktionen. Ett bra avelsarbete ger friskare djur och behovet av djurinköp för rekrytering minskar.

Reglerna tillåter däremot inte inköp av EU-ekologiska eller konventionella djur för att föda upp dem till slakt, med vissa undantag för fjäderfä.

AVEL (se 5.1.6)

Avelsarbetet ska grunda sig på naturliga förlopp. Samtidigt finns vissa tekniker med så stora fördelar för såväl djur som lantbrukare att de får användas i den ekologiska produktionen. Av det skälet är det tillåtet med inseminering, men inte embryoöverföring eller brunstsynkronisering med hormoner. Det är även tillåtet att använda könssorterad sperma eftersom det minskar behovet av djurinköp, till exempel när en besättning håller på att byggas upp eller utökas.

Vid inköp av djur ska raser som är lämpliga för ekologisk uppfödning väljas så långt det är möjligt. Reglerna tillåter inte djurraser som avlats så att de inte längre kan para sig eller föda naturligt. Exempel på detta är de vanligaste kalkonraserna och nötkreatursrasen Belgian Blue.

UTEVISTELSE OCH BETE (se 5.1.7)

(Nöt 5.2.3, får och getter 5.3.3, grisar 5.4.3, fjäderfä 5.5.3)

En av grundförutsättningarna i KRAV-certifierad djurhållning är att alla djur får vistas ute så mycket som möjligt. Det främjar ett naturligt beteende och bidrar till friska och starka djur. Samtidigt är det viktigt att skapa bra förutsättningar för utevistelsen, så att marken inte tar skada eller läcker näringsämnen.

Betet ger djuren både foder och en naturlig sysselsättning. Därför ska alla djurslag kunna beta, böka eller picka på beväxt mark under betesperioden. KRAV har tydligare och strängare regler för detta mervärde än EU-förordningen. Även grisar ska till exempel få beta och böka i jord i KRAV-certifierad produktion och så har KRAV fler detaljer om när olika djurslag ska hållas på bete.

I undantagsfall kan djur hållas inomhus under betesperioden, främst av djurskyddsskäl som vid sjukdom eller otjänligt väder, men också av vissa praktiska skäl såsom vid inseminering eller strax före slakt.

Det går inte att undvika att släppa djur på bete genom att endast ha uppfödning under vinterhalvåret. Däremot är det tillåtet att föda upp djurslag med kortare uppfödningstider enbart under sommaren.

STALLFÖRHÅLLANDEN (se 5.1.8)

(Nöt 5.2.4, får och getter 5.3.4, grisar 5.4.5, fjäderfä 5.5.4)

Djur ska ha tillgång till lämpliga stallar, och det finns regler för hur stallarna ska vara både när det gäller mått och utformning. De ska ha tillräckliga utrymmen för djurens rörelsebehov, och alla stallar ska ha fönster som ger dagsljus i hela byggnaden.

Grundregeln är att alla djur ska kunna röra sig fritt, och de får därför inte vara uppbundna eller hållas i bur. Trots det finns det tills vidare ett undantag för

uppbundna nötkreatur i små besättningar. KRAV har gjort bedömningen att det annars skulle vara omöjligt för många mindre jordbruk att kunna ha ekologisk produktion. För att i någon mån kompensera för den begränsade rörelsefriheten ska lantbrukaren släppa ut djuren dagligen under perioden före och efter betesperioden, samt rasta dem minst två gånger i veckan under vintern. Att hålla uppbundna djur blir allt mindre vanligt och alla nya stallar som byggs ska vara lösdriftssystem.

Enligt reglerna får högst hälften av golvytan utgöras av dränerande golv, till exempel spaltgolv. Dessa håller djuren rena, men ger ingen bekväm liggplats. Om djur får välja undviker de normalt att lägga sig på spaltgolvet. För värphöns finns ett liknande krav, men här ska minst en tredjedel av inomhusytan vara ströbädd. För övriga fjäderfä ska hela ytan bestå av ströbädd.

Djuren ska kunna få utlopp för ett normalt socialt beteende genom att kunna vistas i grupp under större delen av tiden. Men när moderdjur ska föda eller värpa är det naturligt att de drar sig undan flocken. Därför finns det krav på antal reden per grupp värphöns. KRAV har dessutom regler som går utöver EU:s förordning för att kor, tackor och sugor ska ha möjlighet till avskildhet i samband med förlösning och under den första tiden därefter. Detta är viktigt för att ungarna ska få dia sin mor och få råmjölk.

FODER OCH VATTEN (se 5.1.9–5.1.10)

(Nöt 5.2.5–5.2.6, får och getter 5.3.5–5.3.6, grisar 5.4.6–5.4.7, fjäderfä 5.5.5)

Grundregeln är att djurens foder ska vara KRAV-certifierat, av god kvalitet och anpassat till varje djurslag. Alla djur ska också ha fri tillgång till bra grovfoder och vatten. En annan viktig grundregel är att KRAV-certifierade gårdar ska sträva efter att vara självförsörjande på foder i så stor utsträckning som möjligt. Det handlar om att ta vara på lokala resurser, att få ett bättre kretslopp av näringsämnen, minska risken för övergödning och att minska transporter. KRAVs regler för självförsörjning är strängare än EU-förordningens, men såväl KRAV som EU-förordningen har gradvis skärpt kraven.

Kraftfoder: För idisslare finns det begränsningar i hur stor andel kraftfoder som får ingå i foderstaten, eftersom dessa djur i första hand är anpassade till att äta grovfoder. Idisslare ska därför inte heller utfodras med animaliskt foder, med undantag för vissa mjölkprodukter.

Ekologiskt foder: Kraven på andelen ekologiskt foder i foderstaten har skärpts successivt. Sedan många år tillbaka ska foder till idisslare till 100 procent bestå av KRAV-certifierat foder inklusive att en viss andel foder från mark under omställning till KRAV-certifierad produktion får användas. Enkelmagade djur som grisar och fjäderfä har högre krav på rätt proteinsammansättning eftersom de inte själva kan bilda vissa essentiella aminosyror. Det gör det svårare att få fram ett bra foder som är helt ekologiskt. Av denna anledning är det fortfarande tillåtet att ge en liten mängd konventionellt proteinfoder till grisar och fjäderfä.

Självförsörjning: Olika gårdar kan samarbeta om foder och gödsel och räknas

då som en enhet. Kravet på självförsörjning är högre för idisslare än för grisar och fjäderfän. Förklaringen är att en stor del av idisslarnas foderstat består av grovfoder som går att odla i hela landet.

För grisar och fjäderfän vars foder till stor del består av spannmål är kraven på självförsörjning lägre i skogsbygd än i slättbygd beroende på att det inte är lika lämpligt att odla spannmål i skogsbygden. Det är vanligt att gårdar med gris- och fjäderfäbesättningar köper in en stor del av fodret, särskilt i delar av landet som har liten spannmålsodling. Fram till för några år sedan var det dessutom förbjudet av hygieniska skäl att ge fjäderfä foderblandningar som inte var värmebehandlade. Det innebar att även gårdar med egen spannmålsodling sålde spannmålen och köpte in allt foder till hönsen. Fortfarande ska allt proteinfoder till fjäderfä vara värmebehandlat, men det är nu tillåtet att blanda det med spannmål som inte är värmebehandlad. Foder och foderblandningar som gården köper in ska följa reglerna för KRAV-certifierat foder och grundregeln är att råvaror av jordbruksursprung ska vara KRAV-certifierade.

UTFODRING AV KALVAR, LAMM OCH KILLINGAR (se 5.2.6, 5.3.6)

Det har stor betydelse att ungar och moderdjur får ha en nära kontakt under den första levnadstiden för att djuren ska hålla sig friska och må bra. Därför ska nyfödda lamm och killingar få dia minst under de första tre dagarna. I mjölkproduktion har minimitiden kortats ner till ett dygns diande för kalvarna. Många djurhållare upplever att det skapar stress hos djuren när kalvarna skiljs från korna efter tre dagar, då det hunnit skapas starka band. Samtidigt finns det mycket forskning som visar att det är bra för både kons och kalvens hälsa med en längre tids digivning. System med amkor eller att stegvis skilja på ko och kalv kan vara ett sätt att få den positiva effekten av digivningen och ändå undvika stress.

Efter digivningen ska djurhållaren fortsätta att föda upp kalvar, lamm och killingar på det egna djurslagets riktiga mjölk i flera månader.

KLIMAT OCH MILJÖ

(Nöt 5.2.5.4, 5.2.5.5, 5.2.7, *får och getter* 5.3.5.4, *grisar* 5.4.6.7, *fjäderfä* 5.5.5.7)

För att minska klimatpåverkan har KRAV regler utöver EU-förordningen. För grisar och fjäderfän är målet med dessa regler en god hälsa med ett högt foderutnyttjande och bra tillväxt hos djuren. Det ger mindre utsläpp av växthusgaser per kilo produkt. För idisslare, som står för en betydande del av jordbrukets utsläpp av klimatgaser är bilden mer komplicerad. God hälsa är en grundförutsättning, men sedan har uppfödaren möjlighet att välja mellan alternativa regler för foderutnyttjande och tillväxt. Det beror på att extensivare uppfödning-metoder på naturbetesmarker också har fördelar. De är viktiga för den biologiska mångfalden som i sin tur ger naturen motståndskraft vid klimatförändringar. Dessutom kan välskötta naturbeten och långliggande vallar lagra in stora mängder kol i marken med en positiv effekt för klimatet.

HÄLSA OCH SKÖTSEL (se 5.1.1.1)

(Nöt 5.2.7–5.2.8, får och getter 5.3.7, grisar 5.4.8)

Ett viktigt mål i den KRAV-certifierade djurhållningen är att djuren ska vara friska. Därför ska de ha en bra stallmiljö och kunna vistas ute när det är lämpligt. De ska få bra foder och en god tillsyn. Det ska också finnas en strategisk plan för att förebygga god hälsa, och exempelvis i mjölkproduktionen ska nyckeltal för hälsa och djurvelfärd följas upp.

För att undvika onödig medicinering som till exempel kan leda till resistens hos bakterier, är förebyggande behandlingar inte tillåtna, med undantag för vaccinering. Det är heller inte tillåtet att rutinemässigt ge medel mot inälvparasiter utan bara när det finns behov. Det beror på att det finns insektsarter på beten som hotas till sin överlevnad av sådana medel. Istället ska djurhållaren se till att ha en god betesplanering som minskar smittorisen i synnerhet för unga känsliga djur.

När djur trots allt blir sjuka ska de tas om hand och behandlas så snabbt som möjligt. Efter medicinering ska en viss tid gå innan det är tillåtet att leverera produkterna som KRAV-certifierade. Denna karenstid är dubbelt så lång som för djur i konventionell produktion. Det är en försiktighetsåtgärd för att minska risken för restsubstanter i produkterna.

1.8 Biodling (se kapitel 6)

Att sträva efter att bina och deras föda inte ska utsättas för kemiska bekämpningsmedel, GMO eller andra föroreningar är grunden för den KRAV-certifierade biodlingen och påverkar hela hanteringen.

Biodlaren får inte placera kuporna nära föroreningskällor eller GMO-grödor. Bin flyger i regel inte mer än tre kilometer. Därför ska nektar och pollenkällor inom tre kilometers radie från bigården huvudsakligen vara av KRAV-certifierat, ekologiskt eller naturligt ursprung. Vid utfodring utanför dragsäsongen ska sockret och honungen vara KRAV-certifierat.

Sjukdomar och angrepp av skadedjur ska biodlaren i första hand försöka hålla borta genom förebyggande insatser, till exempel genom regelbunden tillsyn, kontroll av drönarlarver och genom att hålla kupor, ramar och utrustning rena. Det finns också några få medel som är tillåtna att använda i kombination med förebyggande metoder.

Vid omläggning till KRAV-certifierad produktion ska biodlaren byta ut befintligt vax och ersätta det med KRAV-certifierat vax. Men det kan vara svårt att få tag på KRAV-certifierat vax i tillräcklig mängd, därför finns en möjlighet att använda konventionellt avtäckningsvax som inte innehåller några otillåtna restsubstanter.

Materialet i bikuporna ska i huvudsak vara av naturligt ursprung. Det går att använda plastmaterial för exempelvis isolering, så länge de utgör mindre än hälften av kupans totala vikt.

1.9 Vattenbruk (se kapitel 7)

Målet för KRAV-certifierat vattenbruk är att ta hänsyn såväl till miljön som till de vattenlevande organismernas trivsel och hälsa. De ska leva i en hållbar miljö som tillgodoser deras grundläggande fysiologiska och beteendemässiga behov. Vattenbruksdjuren ska till exempel ha tillräckligt med utrymme för att de ska må bra och kunna bete sig på ett sätt som är naturligt för arten.

KRAV-certifierat vattenbruk omfattar odling av alger och vattenbruksdjur såsom fisk, kräftdjur, tagghudingar och blötdjur samt odling av vattenlevande organismer som används för foder.

Regelområdet följer helt EU:s förordning för ekologisk produktion, med tillägg för KRAVs allmänna regler samt regler för märkning och marknadsföring.

LOKALISERING

Den KRAV-anslutna enheten ska placeras och drivas med hänsyn till den närliggande miljön. Vattenbruksdjuren ska ha vatten av god kvalitet med tillräckligt mycket syre och med temperatur och ljusförhållanden som är naturliga för dem. Det totala utsläppet från anläggningen ska inte belasta omgivningen så att den biologiska mångfalden påverkas negativt eller så att utsläppet orsakar övergödning av vattenområdet. Det är också viktigt att produktionen placeras på betryggande avstånd från andra utsläppskällor och att det finns en tydlig särhållning från konventionella enheter.

UTGÅNGSMATERIAL

Avelsarbetet ska vara inriktat på mål som hälsa och anpassning till miljön samt på god tillväxt med minsta möjliga användning av insatsmedel. Såväl vildfångade som konventionella organismer kan vid behov få användas till avel, men det krävs en omställningstid för konventionella avelsdjur. Det är inte tillåtet att framkalla lek genom att använda hormoner.

FODER OCH UTFODRING

Fodret i KRAV-certifierat vattenbruk ska vara av god kvalitet och anpassat för arten. Därför ska till exempel fisk som föds upp i dammar eller i insjöar utfodras med foder som finns naturligt i dessa vatten. Om det inte finns tillräckligt med naturligt foder är det tillåtet att använda ekologiskt foder av vegetabiliskt ursprung.

För köttätande vattenbruksdjur ska fodret i första hand bestå av ekologiska foderprodukter från vattenbruk. I andra hand kan det bestå av fiskmjöl och fiskolja av slaktspill från ekologiskt vattenbruk. Råvaror från hållbart fiske är också tillåtet.

Tillsatser såsom vitaminer, mineraler, antioxidanter och färgämnen ska ha naturligt ursprung eller vara så nära sin naturliga form som möjligt. Syntetiska/naturfrämmande tillsatser är inte tillåtna.

HÄLSA OCH DJURVÄLFÄRD

I fiskodling är en viktig målsättning att hålla aggressionerna på en låg nivå och förhindra att fiskarna skadar varandra. Därför ska vattenbrukaren regelbundet hålla odlingsenheten under uppsikt och vara uppmärksam på om stress och avvikande beteenden förekommer. Skyddsåtgärder och förebyggande åtgärder ska också vidtas mot rovdjur som kan stressa eller skada vattenbruket.

Den som odlar fisk ska förebygga sjukdomar bland annat genom god skötsel och rengöring samt effektiv vaccinering mot aktuella infektionssjukdomar. Målet är att undvika sjukdomsutbrott och minimera behovet av läkemedel.

Biologisk sjukdomsbekämpning ska prioriteras framför bruk av kemiska medel där det är möjligt och tillräckligt effektivt. Det är av särskild vikt att risken för antibiotikaresistens i naturmiljön undviks. Efter läkemedelsbehandling är karenstiden den dubbla jämfört med nationella bestämmelser. Läkemedel och bekämpningsmedel som inte har karenstid enligt nationella bestämmelser har i KRAV-certifierad produktion en karenstid på två dygn.

HANTERING OCH SLAKT

All hantering av vattenbruksdjur ska minimeras och ske med största försiktighet, för att undvika stress och fysisk skada. Bedövning ska användas vid hantering av avelsdjur när så är lämpligt.

Slakttekniken ska säkra att fisken omedelbart blir medvetslös så att den inte känner smärta. Bästa slaktmetod ska väljas utifrån skördestorlek, art och produktionsanläggning.

1.10 Vildväxande produktion (se kapitel 8)

KRAVs regler för vildväxande produktion syftar till att främja och definiera hur vi hållbart kan använda växter som kan samlas in eller skördas i naturen. Målsättningen är att ta hänsyn till markens och ekosystemets långsiktiga förmåga att producera de växter som samlas in. Reglerna omfattar växter och svampar som inte är odlade, men även växter som är förvildade och som spritt sig på ett naturligt sätt. Insamling av växter och svampar på naturbeten där brukaren följer KRAVs regler för växtodling kan också certifieras. Däremot omfattar reglerna inte vilda djur och inte heller vattenväxter eller alger.

Området där växterna samlas in får inte ha utsatts för föroreningar eller kemisk bekämpning som inte är tillåten enligt KRAVs regler. Till skillnad från EU-förordningen har KRAV också en regel som säger att insamlingen ska ta hänsyn till lokala kulturella traditioner och människor som bor i området.

Den som vill få produktionen certifierad ska göra en utredning som redovisar hur växterna ska samlas in på ett hållbart sätt utan att miljö, djurliv eller människor påverkas negativt och utredningen ska innehålla en riskanalys.

Underlaget till utredningen kan till exempel komma från myndigheter, från markägaren eller från ideella organisationer.

Relevanta delar av KRAVs sociala villkor gäller för plockare. Alla plockare ska vara registrerade och kunna identifieras och skriftlig information ska finnas tillgänglig på ett språk som plockaren förstår. De sociala reglerna är ett mervärde för KRAV-certifierad vildväxande produktion jämfört med EU-ekologisk som saknar sådana regler.

1.11 Livsmedelsförädling (se kapitel 9)

Syftet med reglerna för den KRAV-certifierade livsmedelsförädlingen är att behålla och utveckla de KRAV-märkta råvarornas mervärden och samtidigt stimulera och främja marknaden för KRAV-märkta produkter.

Därför ska livsmedelsförädlingen ske med hjälp av utvalda processer som är skonsamma mot såväl naturen som produkterna. Förädlaren ska undvika att använda naturfrämmande ämnen och bara ett begränsat antal tillsatser, processer och processhjälpmedel är tillåtna. Endast naturliga aromer och vissa enzymer får användas och till skillnad från vad som gäller för EU-ekologiska köttprodukter är nitrit inte tillåtet i KRAV-certifierade produkter, av försiktighetsskäl. Nitrit kan omvandlas till nitrosaminer i magen vilket ökar risken att få cancer.

Grundprincipen är att det enbart ska vara KRAV-certifierade råvaror i livsmedel som marknadsförs med KRAVs namn eller märke. Men för att underlätta utvecklingen av KRAV-märkta produkter får det finnas upp till tio procent EU-ekologiska ingredienser, eller högst fem procent konventionella ingredienser i en KRAV-certifierad produkt. Det är inte tillåtet att blanda EU-ekologisk eller konventionell ingrediens med KRAV-certifierad ingrediens av samma slag. Om de konventionella ingredienserna inte finns upptagna på EU:s förteckning över tillåtna konventionella ingredienser i ekologiska produkter måste Livsmedelsverket ge ett godkännande för att de ska få användas.

Om andelen KRAV-certifierade ingredienser är mindre än 90 procent får produkten inte KRAV-märkas, men det finns möjlighet att ange vilka ingredienser som är KRAV-certifierade.

1.12 Slakt (se kapitel 10)

Syftet med reglerna för slakt är att KRAV-certifierade djur ska slaktas i en miljö som är så lugn som möjligt och i slakterier som är anpassade till djurens behov och beteende. Slakten ska ske på ett KRAV-certifierat slakteri för att köttet ska kunna säljas som KRAV-märkt. EU-förordningen för ekologisk produktion har inga detaljregler för hantering av djur i samband med slakt.

Ett KRAV-certifierat slakteri ska ha ett systematiskt förebyggande djurskyddsarbete för samtliga djur på slakteriet, med en djurskyddsansvarig som deltar i årliga möten med KRAV. Slakteriet ska också ta hjälp av oberoende rådgivare för djurvälstånd, för att kunna sträva efter ständiga förbättringar i djurmiljön och djurvälståndet.

För att minimera den stress som transporter av djur medför ser KRAV gärna att slakten sker lokalt, helst på den egna gården eller i närområdet. I dagsläget är detta dock inte möjligt i större skala, men det pågår en positiv utveckling mot allt fler småskaliga slakterier runt om i landet.

Djur kan stressas av oro från andra djur, starkt ljus, luftströmmar, buller och höga ljud, smärta, slag och stötar. Personalen ska ta hänsyn till detta och hantera djuren lugnt och systematiskt. De ska till exempel utnyttja djurens naturliga beteende för att driva dem och inte blanda etablerade djurgrupper med främmande djur. Elektriska pådrivare eller andra former av hård drivning är inte tillåtet. Det är också viktigt att djuren är sysselsatta.

Att använda koldioxid som det görs idag, exempelvis i samband med avlivning av grisar, är inte helt optimalt. Forskning visar att djuren kan uppleva obehag av gasen. När det i framtiden finns bättre gasbedövningsalternativ än koldioxid i höga koncentrationer ska dessa användas.

Djuren ska i första hand slaktas samma dag som de anländer till slakteriet, men i dagsläget är det inte helt tillämpligt för nötkreatur, får och getter av logistik- eller djurvälståndsskäl. Därför får en begränsad mängd idisslare övernatta under särskilda villkor.

Dokumentation och märkning av djur är viktigt för spårbarheten och för att de personer som hanterar djuren ska känna till deras ursprung. Slakteriet ska använda den märkningsteknik som är skonsammast för djuren.

1.13 Fodertillverkning (se kapitel 11)

Syftet med reglerna för fodertillverkning är att producenten ska kunna tillhandahålla foder till djuren som är hälsosamt, anpassat till djurslaget och inte skadar miljön. Grundregeln är att råvaror av jordbruksursprung ska vara KRAV-certifierade.

Fodermedel som inte består av jordbruksråvaror, till exempel mineralfoder, kan inte KRAV-certifieras. Däremot kan ett certifieringsorgan bedöma om ett sådant foder är tillåtet i KRAV-certifierad produktion varefter det listas på KRAVs hemsida.

Allt foder ska vara framställt med tillåtna processer. Kemiska lösningsmedel får till exempel inte användas. För miljöns skull ska innehållet av tungmetaller underskrida gränsvärdena. Dessa gränsvärden är satta med hänsyn till att KRAVs gränsvärden för tillförsel av tungmetaller till mark inte ska överskridas. KRAVs regler om vilka spårämnen, mineraler och tekniska fodertillsatser som får ingå i fodret följer helt EU-förordningen för ekologisk produktion.

Det får inte finnas GMO i foder till KRAV-certifierad djurhållning.

1.14 Produktionshjälpmedel (se kapitel 12)

Syftet med reglerna för produktionshjälpmedel är att lantbrukare och konsumenterna ska få tillgång till miljövänliga insatsmedel i odlingen. Exempel på produktionshjälpmedel är jordblandningar, gödselmedel och växtskyddsmedel.

Att tillverka, bryta eller samla in råvaror till produktionshjälpmedlet får inte leda till allvarliga miljöstörningar. Det finns också begränsningar för hur mycket tungmetaller som jord och gödsel får innehålla. Produktionshjälpmedlen får heller inte innehålla eller vara framställda av GMO. Förutom vad som står i kapitel 12 reglerar växtodlingskapitlet (kapitel 4) vad produktionshjälpmedlen får innehålla.

Antingen kan ett produktionshjälpmedel vara KRAV-certifierat eller tillåtetbedömt, det sistnämnda innebär att ett certifieringsorgan bedömt det som tillåtet att använda i KRAV-certifierad produktion. Är det KRAV-certifierat får det märkas med KRAVs märke för produktionshjälpmedel. Exempel på sådana är olika biologiska och kemiska produkter samt vissa mineralprodukter som lantbrukare använder i sin växtodling. Syntetiska mikronäringsgödselmedel kan däremot inte KRAV-certifieras eftersom de bara får användas i undantagsfall, när det finns en påvisbar brist. Produktionshjälpmedel som är riktade till konsumenter får också KRAV-märkas.

Tillåtetbedömda produktionshjälpmedel är inte KRAV-certifierade och därför får tillverkaren inte KRAV-märka dem. Det får heller inte finnas angivet på förpackningen att medlet är tillåtet enligt KRAVs regler, men det får framgå i information om produkten i till exempel produktblad eller på hemsidor.

För att få användas i KRAV-certifierad produktion måste biogödsel gjord på källsorterat hushållsavfall vara KRAV-certifierad. Detsamma gäller för gödselmedelstillverkning på biprodukter av animaliskt ursprung, till exempel benmjöl. Rötrest från biogasanläggning, där både otillåten och tillåten gödsel används, måste vara KRAV-certifierad eller tillåtetbedömd.

KRAV-certifierade och tillåtetbedömda produktionshjälpmedel finns listade på www.krav.se.

1.15 Restauranger och storhushåll (se kapitel 15)

Målet är att KRAV-certifierade restauranger ska bidra till att göra KRAV-märkta livsmedel mer tillgängliga. Syftet är också att kunna visa gästerna hur långt restaurangen har kommit i sin satsning på hållbara livsmedel. Reglerna möjliggör att den som vill ska kunna börja på en låg nivå och sedan successivt höja andelen ekologiskt i restaurangens utbud.

Nivåindelningen bygger på hur stor andel godkända livsmedel som restaurangen använder, baserat på inköpsvärdet för livsmedlen. Till godkända livsmedel kan restaurangen räkna KRAV-certifierade, men också MSC-certifierade

samt vegetabiliska EU-ekologiska livsmedel. De KRAV-märkta livsmedlen ska utgöra minst hälften av de årliga inköpen av godkända livsmedel.

De tre nivåerna är:

- **Nivå 1:** Minst 25 procent godkända livsmedel alternativt minst 15 godkända produkter
- **Nivå 2:** Minst 50 procent godkända livsmedel
- **Nivå 3:** Minst 90 procent godkända livsmedel

Bland personalen ska det finnas goda kunskaper om KRAV och ekologisk produktion, och för att underlätta för gästerna ska restaurangen visa vilken nivå den är certifierad på med ett synligt uppsatt certifikat. Restaurangen kan också skriva ut på menyn vilka dagens KRAV-märkta ingredienser är, och om rätterna levereras utanför restaurangen som exempelvis vid catering så ska de KRAV-märkta ingredienserna visas på menyn (se vidare i kapitel 20).

Reglerna för restauranger är till för alla former av storkök, restauranger och caféer samt företag som levererar maträttsskassar med recept och råvaror till kunder. Även mindre produktionsenheter som gruppboden och förskolor omfattas av reglerna. Det går också att använda reglerna för restauranger i en kedjecertifiering (läs mer om kedjecertifiering i senare avsnitt). Restaurangen ska även bedriva ett mer övergripande miljöarbete, som exempelvis omfattar användning av miljömärkta rengöringsmedel, förnybar el och sortering av avfall.

1.16 Import och införsel (se kapitel 16)

KRAVs regler för import och införsel syftar till att göra det lättare att handla med ekologiska produkter från resten av världen. Syftet är också att KRAV-märkta produkter och råvaror som är producerade utanför Sverige ska bidra till att öka den ekologiska konsumtionen och produktionen såväl i Sverige som i andra länder. Men för att ett företag ska kunna KRAV-märka sådana produkter är förutsättningen att de uppfyller vissa grundläggande kriterier som enligt KRAV saknas i EU-förordningen för ekologisk produktion. Därför har KRAV vissa tilläggskrav i förhållande till EU-förordningen för importerade och införda produkter och råvaror som ska KRAV-märkas. Tilläggskraven utgår från KRAVs mervärden för djuromsorg, hälsa, socialt ansvar och klimatpåverkan.

KRAV ingår i den internationella ekologiska rörelsen och verkar för att stärka och värna det samarbete som byggts upp på frivillig grund inom IFOAM.

Ekologiska regler kan skilja mellan länder eftersom olika traditioner, klimat och förutsättningar råder i olika områden. Lokalt eller regionalt utvecklade och anpassade regler har också större trovärdighet för de lokala producenterna än regler som kommer utifrån. Därför kan KRAV acceptera att regler som tillämpas i andra länder leder till en KRAV-märkning, trots att det kan finnas vissa skillnader mellan regelverken. På samma sätt erkänner även EU och IFOAM andra regelverk för ekologisk produktion.

Allt detta innebär att produkter och råvaror som är certifierade enligt

EU-förordningen, eller enligt ett regelverk för ekologisk produktion som erkänns enligt EU-förordningen, kan KRAV-märkas förutsatt att de har producerats på ett sätt som uppfyller tilläggskraven i kapitel 16.

KRAVs bedömningar av certifieringssystem finns tillgängliga på www.krav.se.

1.17 Fiske (se kapitel 17)

Målsättningen för det KRAV-certifierade fisket är att det ska vara hållbart, ta hänsyn till fiskens välfärd och leverera hälsosam mat. Spårbarheten är också grundläggande. Konsumenten ska veta var fisken är fiskad.

KRAVs regler för fiske omfattar alla delar av fisket fram till landningen. Reglerna är utformade i Sverige och relaterar därför främst till fiske i norra Nordostatlanten.

Det KRAV-certifierade fisket ska ske på hållbara bestånd och får inte överskrida den biologiska produktionsförmågan i ekosystemet. Tidigare hade KRAVs fiskekommitté ansvar för beståndsbedömningarna, men från 1 januari 2019 ska istället fartyget ingå i ett MSC-certifierat fiske. MSC-standarden omfattar hållbara bestånd, minimerad miljöpåverkan och god fiskeförvaltning. KRAV-certifierat fiske innebär också att fiskefartyget är KRAV-certifierat.

Det ska finnas noggrann dokumentation som visar var fartyget fiskat. Redskapen ska vara utformade så att de begränsar bifångster av fåglar, däggdjur och sådan fisk som man inte avser att fånga. Dessutom har KRAV regler för fiskens välfärd, till exempel begränsningar av hur länge den får sitta på krokare.

För att minimera skadorna på miljön och på bottenarna har KRAV också regler för vilka bränslen och smörjolja som fiskaren får använda och bomtrålning är inte tillåten. Bottentrålning är endast tillåten vid fiske efter nordhavsräka och då bara under vissa omständigheter. För att minska utsläppen av växthusgaser finns det också begränsningar i hur mycket bränsle det får gå åt per kilo landad fisk.

Av hälsoskäl får nivåerna av främmande ämnen i fisk eller skaldjur inte överstiga lagstadgade gränsvärden. Konsumtionen av produkten ifråga får inte heller vara begränsad för någon konsumentgrupp enligt Livsmedelsverkets kostråd. Det innebär till exempel att strömming från Östersjön eller Bottniska viken inte kan KRAV-märkas på grund av kostrådet för barn och kvinnor i barnafödande ålder om att inte äta sådan fisk oftare än 23 gånger per år.

1.18 Regler för certifieringsorgan (se kapitel 18)

Målet är ett väl fungerande system där reglerna tolkas på ett enhetligt sätt av kompetenta revisorer vid de olika certifieringsorgan som får kontrollera och certifiera enligt KRAVs regler.

Reglerna ställer krav på att certifieringsorganet ska vara ackrediterat, ha ett strukturerat miljöarbete och ett avtal med KRAV. De ställer också krav på vilken

kompetens revisorer ska ha. Revisorerna ska till exempel ha särskild kompetens inom de regelområden där de gör kontroll.

KRAV samlar regelbundet representanter för alla certifieringsorgan för att diskutera hur KRAVs regler ska tillämpas.

1.19 Certifiering av kedjor (se kapitel 19)

Syftet med reglerna för certifiering av kedjor är att de som har många verksamhetsplatser som är lika varandra ska kunna göra en del av kontrollerna själva, och därmed inte behöva få kontrollbesök av certifieringsorganet varje år på varje plats. Istället ska kedjan ha ett system för internrevision.

En grupp av verksamhetsplatser inom restaurang och storhushåll kan kedje-certifieras. Förutsättningen är att de har gemensam styrning för att kontrollera att reglerna följs och de ska ha en gemensam ekonomisk redovisning. Kedjan ska också ha ett internt avvikelssystem och kunna ge stöd till verksamhetsplatser som får avvikelser.

Certifieringsorganets kontroll är i första hand inriktad på kedjans styrning samt på internrevisionen och avvikelshanteringen. Certifieringsorganet gör stickprov och kontrollerar några verksamhetsplatser varje år för att säkerställa att den interna kontrollen av reglerna fungerar. Varje verksamhetsplats ska få minst en fullständig extern kontroll av certifieringsorganet under en sexårsperiod, och kontrolleras årligen av företagets internrevision.

1.20 Märkning och marknadsföring (se kapitel 20)

Reglerna för märkning och marknadsföring har som mål att öka och underlätta försäljningen av KRAV-certifierade produkter, att KRAV-märket används korrekt samt att värna om KRAV-märkets trovärdighet.

KRAV-märket är ett registrerat varumärke hos Patent och registreringsverket. Registreringen ger KRAV ekonomisk förening ensamrätt till varumärket KRAV. Det innebär att den som inte är certifierad varken får märka eller märka om KRAV-certifierade produkter. Däremot är det tillåtet för såväl den som är certifierad som den som enbart är registrerad för varumärkesanvändning att använda sig av KRAVs namn och märke vid försäljning av oförpackade produkter direkt till konsument. För att ange i produktlistor och i annonser att andras färdigförpackade produkter är KRAVcertifierade behövs ingen KRAV-certifiering eller registrering.

KRAV har olika märken för olika typer av produkter. Förutom det vanliga KRAV-märket finns ett märke med engelsk text för användning utanför Sverige och särskilda märken för restaurang och för produktionshjälpmedel.

KRAV-certifierade produkter som omfattas av EU-förordningen ska dessutom märkas med EU:s logotyp. På produkter från fiske samt på foder till sällskapsdjur

är det däremot förbjudet att använda EU-logotypen, eftersom det saknas EU-regler för dessa områden.

Det ska alltid framgå på förpackningen vem som är ansvarig för produkten. Det ska också finnas information om vilket certifieringsorgan som certifierat produkten.

Hjälp oss bli bättre

Du kan hjälpa oss att bli bättre! Skicka ett mejl till lantbruk@krav.se eller livsmedel@krav.se med dina synpunkter på våra regler!

Allmänna regler för certifiering

2

I detta kapitel finns allmänna regler för certifiering som rör alla KRAV-anslutna företag.

Detta kapitel innehåller:

- 2.1 Vad det innebär att vara KRAV-ansluten
- 2.2 Certifikat
- 2.3 Dina åtaganden som certifierad
- 2.4 Kontroller
- 2.5 Om du inte följer reglerna
- 2.6 Att överklaga beslut eller lämna klagomål
- 2.7 Avtalsfrågor
- 2.8 Byte av certifieringsorgan
- 2.9 Sekretess
- 2.10 Hantering av personuppgifter
- 2.11 Lantbrukares samarbete med underleverantör som inte är KRAV-certifierad
- 2.12 Avstängning vid agerande som kan skada KRAVs varumärke

2.1 Vad det innebär att vara KRAV-ansluten

2.1.1 Vilka som kan bli KRAV-anslutna

Att vara KRAV-ansluten är ett frivilligt åtagande som är öppet för alla som följer KRAVs regler och **certifieringsorganets** avtal. **(EU/K)**

KRAVs regler för lantbruk (kapitel 4–6) får endast användas i Norden. KRAVs regler för fiske är endast tillämpliga i Nordostatlanten och Östersjön, samt i nordiska sötvatten. KRAVs övriga regler är tillämpliga inom hela EU och EES-området. **(K)**

Företag utanför EU och EES kan certifieras enligt kapitel 9, 16 eller avsnitt 20.7. Då ersätts de allmänna verksamhetsreglerna i kapitel 3 med reglerna i avsnitt 3.10. I övrigt ska produktionen följa reglerna i kapitel 2, 20 samt 9 respektive 16. **(K)**

2.1.2 Verksamhet som kräver KRAV-certifiering

Ditt företag ska vara certifierat i följande fall:

- Du producerar, förädlar, packar, förvarar, **importerar** eller för in produkter som ditt företag använder eller marknadsför med KRAVs namn eller märke. **(EU/K)**
- Du utför tjänster åt ett KRAV-certifierat företag som innebär **hantering** av oförpackade KRAV-certifierade produkter. **(EU/K)**
- Du marknadsför KRAV-märkta produkter och använder ditt eget namn eller varumärke. **(EU/K)**
- Din restaurang använder KRAVs namn eller märke för att marknadsföra verksamheten. **(K)**

2.1.3 Verksamhet som inte behöver vara KRAV-certifierad

Ditt företag behöver inte vara certifierat i följande fall:

- Du hanterar enbart färdigförpackade KRAV-certifierade produkter. **(K)**
- Du säljer oförpackade produkter direkt till konsument och är registrerad för varumärkesanvändning. **(K)**
- Du är underleverantör och har slutit avtal med ett KRAV-anslutet lantbruksföretag enligt avsnitt 2.11. **(K)**
- Du har ett transportföretag och transporterar KRAV-certifierade produkter. Både den KRAV-anslutne som ansvarar för lastning av produkterna och den KRAV-anslutne som tar emot dem ska kontrollera att transporten skett på ett korrekt sätt. **(K)**

Observera att enligt EU-förordningen krävs kontroll av vissa företag som enbart hanterar färdigförpackade produkter, exempelvis grossister och e-handelsföretag.

2.1.4 Regelområden

Vissa av KRAVs regler är allmänna, andra är anpassade till olika typer av verksamhet. När du åtar dig att följa KRAVs regler gör du det för ett eller flera regelområden.

De olika regelområden som finns för närvarande är **(K)**:

- Växtodling.....kapitel 4
- Växthus.....avsnitt 4.11
- Svampodling.....avsnitt 4.12
- Djurhållning.....kapitel 5
- Biodling.....kapitel 6
- Vattenbruk.....kapitel 7
- Vildväxande produktion.....kapitel 8
- Livsmedelsförädling.....kapitel 9
- Slakt.....kapitel 10
- Fodertillverkning.....kapitel 11
- Produktionshjälpmedel.....kapitel 12
- Restaurang och storhushåll.....kapitel 15
- Import och införsel.....kapitel 16
- Fiske.....kapitel 17
- Certifiering av marknadsförare.....avsnitt 20.7
- Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt.....avsnitt 4.13

Du som endast lagrar och/eller hanterar KRAV-certifierade produkter i lösvikt eller bulk ska vara certifierad enligt kapitel 9 (Livsmedelsförädling), 11 (Fodertillverkning) eller 12 (Produktionshjälpmedel) beroende på typ av verksamhet. **(K)**

Du som är lantbrukare och förädlar egna KRAV-certifierade råvaror ska följa reglerna i kapitel 9. **(K)**

Du som är lantbrukare och har en butik, där du köper in andras produkter som

du säljer under eget namn, ska vara certifierad enligt kapitel 9. **(K)**

Om du som lantbrukare enbart säljer egna produkter i din butik, behöver du inte vara certifierad enligt kapitel 9. **(K)**

i 2.1.5 Registrering hos KRAV - Ny i certifieringen

Du ska registrera dig hos KRAV med företags- och kontaktpuppgifter och ange vilken verksamhet du vill certifiera. När du är registrerad hos KRAV får du ett KRAV-nummer. **(K)**

Registreringen kan du själv göra direkt på Mitt KRAV på www.krav.se. Vissa certifieringsorgan bistår även med detta. Du kan också alltid kontakta KRAV.

2.1.6 Ansökan till ackrediterat certifieringsorgan

När du har fått ditt KRAV-nummer och har ansökt till ett ackrediterat **certifieringsorgan** kan du bli certifierad enligt KRAVs regler för något av de olika regelområdena. Vilka regelområden som finns framgår av regel 2.1.4.

Du som ansöker om KRAV-certifiering förbinder dig att:

- följa de delar av KRAVs regler som din ansökan gäller **(EU/K)**
- lämna kompletta ansökningshandlingar till ditt certifieringsorgan **(EU)**
- betala avgifter för den aktuella certifieringen till ditt certifieringsorgan **(EU)** och licens till KRAV. Se även regel 2.7.4 **(K)**.

På www.krav.se finns en lista över ackrediterade certifieringsorgan. Certifieringsorganen tillhandahåller ansökningshandlingar och information om gällande regler och priser. Om du söker ersättning för ekologisk produktion eller för omställning till ekologisk produktion ska du ha ansökt till ett certifieringsorgan senast sista dagen för SAM-ansökan för att få stöd för innevarande kalenderår. Kontrollera datum för stöd-ansökan och villkor för stöden med Jordbruksverket, www.jordbruksverket.se.

2.1.7 Tidpunkt för ansökan

För de flesta verksamheter får du lämna in din ansökan när som helst under året. Du ska lämna din ansökan i tillräckligt god tid för att **certifieringsorganet** ska hinna hantera den innan du vill börja med KRAV-certifierad verksamhet.

Respektive certifieringsorgan informerar om när du ska lämna din ansökan. Har du en produktion som kräver **omställningstid** ska certifieringsorganet meddela när din produktion kan bli certifierad. **(K)**

För vildväxande produktion (kapitel 8) finns ett senaste ansökningsdatum på våren för att certifieringsorganet ska kunna planera och utföra **kontroll** i tid. Detta datum står angivet i certifieringsorganets ansökningshandlingar för varje år. För biodling (kapitel 6) gäller 1 maj som sista dag för ansökan. **(K)**

2.1.8 Följa regler och regeländringar

Du som är **KRAV-ansluten** ska följa KRAVs gällande regler. Dessa publiceras årligen i tryckt form och på www.krav.se. **(K)**

KRAV har som mål att meddela den anslutne i god tid när reglerna för KRAV-

certifierad produktion ändras. Målet är att meddela detta senast 3 månader innan de nya reglerna för året träder i kraft.

2.1.9 KRAVs regler följer EU-förordning (EG) nr 834/2007

KRAVs regler är skrivna för att även uppfylla kraven i EU-förordning (EG) nr 834/2007 om ekologisk produktion. Om reglerna i EU:s förordning är strängare än KRAVs regler så har förordningen företräde. **(EU)**

Följande av KRAVs regelområden saknar motsvarighet i förordningen: Tillval: Hygienregler vid odling och hantering av frukt och grönt (avsnitt 4.13), Restauranger och storhushåll (kapitel 15), Fiske (kapitel 17). **(K)**

2.1.10 KRAV-märkning i relation till andra ekologiska regelverk

Du får inte KRAV-märka produkter som är producerade i Sverige om råvarorna är certifierade enligt ett annat ekologiskt **regelverk** än KRAVs regler. **(K)**

Vid **import** och **införsel** gäller särskilda regler för att du ska kunna KRAV-märka produkter, se kapitel 16 (Import och införsel). **(K)**

2.1.11 Följa lagen

Du är skyldig att följa gällande lagar och förordningar inom det regelområde som du är certifierad för **(EU)**. Du ska också i övrigt agera ansvarsfullt, bland annat genom att inte engagera dig i verksamheter eller aktiviteter som står i strid med KRAVs stadgar eller som kan skada KRAVs varumärke **(K)**.

Alla lagar och förordningar som gäller för din verksamhet är överordnade KRAVs regler. **(EU)**

2.2 Certifikat

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur anslutna företag får sitt **certifikat**, det vill säga det intyg som visar för vilka regelområden företaget är certifierat. Utan certifikat får du inte sälja produkter med KRAVs namn och märke.

2.2.1 Giltigt certifikat

Du ska ha ett giltigt **certifikat** som visar att din produktion är KRAV-certifierad. Du får inte sälja produkter med KRAVs namn eller märke innan du av **certifieringsorganet** fått ett underskrivet anslutningsavtal och ett certifikat för det regelområde som din verksamhet omfattar (se regel 2.1.4). För att certifieringsorganet ska utfärda ett certifikat krävs en **kontroll** av din verksamhet och att resultatet av kontrollen är godkänt. **(EU)**

Certifikatet är giltigt under den tid som framgår på certifikatet, oavsett om en ny utgåva av KRAVs regler har publicerats efter utfärdandedatum.

2.2.2 Certifikat för varje regelområde

Du ska ha **certifikat** för varje enskilt regelområde som din verksamhet omfattas av. Om du har ett certifikat och inleder ny verksamhet som omfattas av ett

regelområde som du inte tidigare varit certifierad för, ska du alltså ansöka om ett nytt certifikat från certifieringsorganet. De olika regelområdena framgår av regel 2.1.4. (K)

2.2.3 Anmäla ändringar

Du ska informera **certifieringsorganet** om alla väsentliga ändringar i verksamheten. En väsentlig ändring är till exempel att verksamheten flyttar, att ägarförhållandena ändras eller att du byter ut den person som du har angivit som din kontaktperson. Ett annat exempel på en väsentlig ändring är om en certifierad produktion förändras så att information som du tidigare lämnat om produktionen och som har betydelse för certifieringen inte längre stämmer. (EU) Du ska även anmäla följande ändringar till ditt certifieringsorgan (EU):

- Ny **brukningsenhet**/ladugård/**växthus**
- Nya skiften
- Nytt djurslag
- Ny **produktionsplats**
- Ny produktionslinje
- Nya processer

Ditt certifieringsorgan ska bedöma om din ändring i verksamheten innebär att det krävs en ny kontroll för att du ska vara fortsatt certifierad. (K)

2.2.4 Meddela artiklar till KRAV

Om du är certifierad för ett eller flera av regelområdena livsmedelsförädling, fodertillverkning, produktionshjälpmedel eller import och införsel ska du anmäla till KRAV vilka KRAV-certifierade produkter du planerar att sälja innan du börjar marknadsföra dem. Du ska anmäla produkterna på artikelnivå och du gör anmälan genom att registrera dina artiklar i Mitt KRAV på www.krav.se. Du ska också ange EAN-kod om du har en sådan för den artikel du registrerar. Du ska även avregistrera artiklar som inte längre marknadsförs som KRAV-certifierade. (K)

Ditt **certifieringsorgan** verifierar att uppgifterna är korrekta när det gör kontroll. (K)

Eftersom KRAV-anslutna företag kan göra nya produkter på redan certifierade produktionslinjer löpande under året kan artiklar registreras löpande under året. Certifiering innebär att företaget har rutiner för att följa KRAVs regler också när nya produkter tas fram. Certifiering innebär inte att enskilda produkter ska granskas av KRAV eller certifieringsorganet innan de får marknadsföras.

2.3 Dina åtaganden som certifierad

2.3.1 Informera personalen

Du ska informera alla berörda inom verksamheten om vad KRAV-certifieringen innebär. Du ansvarar för att all personal som hanterar KRAV-certifierade produkter känner till de krav som ställs på verksamheten tillräckligt väl för att kunna följa reglerna. (K)

2.3.2 Kontaktperson

Du ska utse en kontaktperson för varje **produktionsplats** som omfattas av avtalet om certifiering enligt KRAVs regler. Du ska meddela **certifieringsorganet** kontaktpersonens namn. Kontaktpersonen ska vara väl insatt i KRAVs regler och i den verksamhet som bedrivs på produktionsplatsen. **(K)**

2.3.3 Lämna uppgifter om din produktion till KRAV

Du ska lämna uppgifter om din produktion till KRAV och säkerställa att de är aktuella och korrekta. Detta kan du göra direkt på Mitt KRAV på www.krav.se eller via ditt **certifieringsorgan**, om ditt certifieringsorgan erbjuder den tjänsten. Det gäller den produktion du ansökt om KRAV-certifiering för. Du ska lämna uppgifter om din produktion senast det datum som gäller för ditt regelområde. Aktuell information om gällande årligt sista datum hittar du på www.krav.se. **(K)**

Du ska också säkerställa att dina företags- och kontaktuppgifter hos KRAV är aktuella och korrekta. Detta kan du göra direkt på Mitt KRAV på www.krav.se eller via ditt certifieringsorgan, om ditt certifieringsorgan erbjuder den tjänsten. **(K)**

2.3.4 Dokumentationskrav

Du ska dokumentera hur du uppfyller KRAVs regler och ha dokumentationen tillgänglig på det vis som **certifieringsorganet** begär. Certifieringsorganet har rätt att kräva att du har den dokumentation som det anser sig behöva. **(EU)**

Du ska löpande dokumentera de **produkter** och råvaror som du köper in till den KRAV-certifierade produktionen. Dokumentationen ska innehålla uppgifter om vad du har köpt, hur mycket du har köpt samt vem eller vilket företag som levererat produkterna eller råvarorna. Du ska som **KRAV-ansluten** också löpande dokumentera de KRAV-certifierade varor du säljer, det vill säga vad du har sålt, hur mycket och till vem eller vilket företag. **(EU)**

För att inköpta råvaror och produkter ska kunna räknas som KRAV-certifierade ska det tydligt framgå på fakturor, följesedlar eller annan dokumentation (exempelvis **certifikat**) att de är KRAV-certifierade. **(EU/K)**

Du ska spara dokumentationen i minst två år, eller enligt gällande lagstiftning, så att certifieringsorganet kan kontrollera den. **(K)**

2.3.5 Inkommande och utgående följesedlar och fakturor

För att inköpta råvaror och produkter ska kunna räknas som KRAV-certifierade ska det tydligt framgå på fakturor, följesedlar eller annan dokumentation (exempelvis **certifikat**) att de är KRAV-certifierade. Om KRAV-certifieringen inte tydligt framgår får du inte vidarehantera, förädla eller sälja dem som KRAV-certifierade. **(EU/K)**

På utgående fakturor, följesedlar eller annan dokumentation ska det tydligt framgå vilka produkter som är KRAV-certifierade. **(EU/K)**

Du som är certifierad enligt kapitel 16 och säljer oförpackade produkter som

får KRAV-märkas ska i följesedlar, fakturor eller annan utgående dokumentation tydligt upplysa om:

- ursprungsland **(K)**
- att produkten certifierats enligt KRAVs regler **(K)**
- kodnummer för det certifieringsorgan som utfört certifieringen av företaget som genomfört produktens slutberedning **(EU)**
- namn på det certifieringsorgan som KRAV-certifierat din produktion (såvida det inte är samma certifieringsorgan som i ovanstående punkt) **(K)**

2.3.6 Anmäla avvikelser

Du ska så snabbt som möjligt anmäla till **certifieringsorganet** om du eller någon annan inom din verksamhet bryter mot KRAVs regler så att det leder till en större **avvikelse** (se regel 2.5.7). Du ska göra detta oavsett vem som brutit mot reglerna och oavsett om det varit av misstag eller inte. **(EU)**

2.3.7 Informera köpare om ändringar

Om en **produkt** som varit KRAV-certifierad inte längre är det ska du omedelbart korrigera din information om produkten så att dina kunder inte riskerar att vilseledas. Det kan vara nödvändigt att du aktivt informerar köparna, bland annat för att undvika felaktig marknadsföring. **(EU)**

2.3.8 Ekonomiskt ansvar gentemot köpare

Du har som säljare av **produkter** med KRAVs namn eller märke det fulla ansvaret för att KRAVs regler följs i den KRAV-certifierade produktionen. Ditt företag får ta eventuella ekonomiska konsekvenser gentemot köparen om du levererar produkter som KRAV-certifierade fast de inte är det. **(K)**

2.4 Kontroller

2.4.1 Kontrollintervall

Ditt certifieringsorgan ska varje år göra minst en fullständig fysisk **kontroll** av din KRAV-certifierade verksamhet. **(EU)**

Certifieringsorgan får utföra kontroll utan ett fysiskt besök av företag utanför Sverige som kontrolleras enligt EU-förordningen av annat certifieringsorgan. Detta gäller endast certifiering enligt regelområdena livsmedelsförädling och import/införsel, och ska baseras på certifieringsorganets riskbedömning. **(K)**

För verksamheter med djurhållning behövs i genomsnitt fler kontrollbesök än i annan KRAV-certifierad produktion. Under de två första åren som KRAV-certifierad djurhållare ska du ha två fysiska kontrollbesök per år, ett under **stallperioden** och ett under **betesperioden**. Från och med tredje året som KRAV-certifierad djurhållare gör ditt **certifieringsorgan** minst ett årligt fysiskt kontrollbesök. **(K)**

2.4.2 Oanmälda kontroller och extrakontroller

Ditt **certifieringsorgan** får genomföra oanmälda eller förannmälda **kontroller** och extrakontroller när som helst under avtalstiden. **(EU)**

Alla certifieringsorgan ska göra 10 procent oanmälda kontroller och 10 procent riskbaserade extrakontroller (dessa behöver inte vara oanmälda) fördelat på alla anslutna företag. **(EU/K)**

På djurgårdar ska certifieringsorganen göra 30 procent oanmälda extrakontroller varje år, till exempel vid kritiska tidpunkter. Certifieringsorganen fördelar dessa oanmälda kontroller dels enligt en riskbedömning och dels helt slumpmässigt. Dessa extra oanmälda kontroller kan gälla specifika frågor eller vara mer omfattande. **(K)**

På slakterier (med undantag för **mindre slakterier**) ska certifieringsorganen göra minst en årlig oanmäld extrakontroll per år, med fokus på hantering av levande djur (se även regel 10.1.7). **(K)**

2.4.3 Tillträde

Ditt **certifieringsorgan** har rätt att inspektera och få dokumentation om all verksamhet som du bedriver, om certifieringsorganet anser att det behövs för att kunna certifiera den anmälda produktionen. **(EU)**

Du ska **(EU)**:

- lämna all information om verksamheten som certifieringsorganet begär, till exempel bokföring, **certifikat** och olika handlingar
- låta certifieringsorganet få tillträde till marker, **växthus**, stallar, lager tillverknings- och produktionslokaler, försäljningsställen, tillagningskök, serveringskök och andra platser som ingår i verksamheten.

2.4.4 Provning

Certifieringsorganen ska provta produkter och odlingsmark hos motsvarande 5 procent av alla certifierade företag, samt vid misstanke om att reglerna inte följs. Proverna ska analyseras med avseende på otillåtna substanser såsom förbjudna **bekämpningsmedel**, **GMO**, livsmedelstillsatser och läkemedel. **(EU)**

2.5 Om du inte följer reglerna

Det här avsnittet handlar om **avvikelser**. En avvikelse är när verksamheten inte följer en av KRAVs regler, helt eller delvis. Det finns tre grader av avvikelser: mindre, större och avstängningsgrundande.

2.5.1 Upprättande av en avvikelse

När en **revisor** upptäcker en **avvikelse** ska revisorn dokumentera avvikelserna. Varje enskild händelse som innebär att KRAVs regler inte följs, ska dokumenteras som en avvikelse. Detta kallas för att upprätta en rapport om avvikelse. **(K)**

Endast en händelse ska dokumenteras per rapport, men en händelse kan innebära att flera olika regler inte följs.

2.5.2 Släckning av en avvikelse

Alla avvikelser ska åtgärdas. Åtgärdandet av en **avvikelse** sker i två steg: Dels ska du avhjälpa det aktuella problemet och dels ska du förebygga upprepningar av avvikelser. Du ska även redovisa vad du har gjort för ditt **certifieringsorgan**, som sedan ska bedöma om åtgärderna är tillräckliga. Om ditt certifieringsorgan godkänner åtgärderna är avvikelserna släckta. Om dina åtgärder inte godkänns kan avvikelserna släckas genom att du får en sanktion. Exakt hur avvikelser släcks varierar beroende på om det är en mindre, större eller avstängningsgrundande avvikelse. **(K)**

En sanktion kan till exempel vara att certifikatet dras tillbaka för djur, skifte eller produkt.

2.5.3 Omgående släckning av en avvikelse

I vissa fall kan en **avvikelse** åtgärdas så pass omgående att den kan släckas medan revisorn fortfarande är på plats. En sådan avvikelse ska upprättas genom en rapport, avhjälpas och förebyggas på samma sätt som alla andra avvikelser. På det viset blir det lättare att se om ett problem återkommer. **(K)**

2.5.4 Mindre avvikelser

En mindre **avvikelse** är när din verksamhet inte uppfyller ett eller flera enskilda krav i någon av KRAVs regler. Vid en mindre avvikelse ska du inom 28 arbetsdagar lämna ett svar till revisorn. **(K)**

Där ska du redovisa **(K)**:

- vilken avhjälpare åtgärd du vidtagit
- vilka förebyggande åtgärder du vidtagit eller kommer att vidta för att avvikelserna inte ska upprepas.

Ditt **certifieringsorgan** ska sedan inom fem arbetsdagar meddela om det beslutat att godkänna dina åtgärder. När certifieringsorganet har godkänt dina åtgärder är avvikelserna släckta. **(K)**

2.5.5 Om åtgärder mot en mindre avvikelse inte godkänns

Om ditt **certifieringsorgan** inte godkänner ditt svar meddelar det dig att avvikelserna klassas som en större avvikelse och ärendet hanteras enligt reglerna 2.5.7–2.5.11. **(K)**

Om ditt certifieringsorgan anser att ditt svar endast delvis löser problemet får det begära in kompletterande information. Certifieringsorganet bestämmer hur lång tid du har på dig att svara. **(K)**

2.5.6 Kontroll av åtgärder mot en mindre avvikelse

Ditt **certifieringsorgan** kommer vid nästa kontroll att granska att du har avhjälpt och förebyggt avvikelserna så att de inte upprepas. Om det visar sig att du inte har avhjälpt eller förebyggt **avvikelsen** på det sätt som du har uppgett i ditt svar, ska revisorn hantera avvikelserna som en större avvikelse. **(K)**

2.5.7 Större avvikelser

Du kan få en större avvikelse i följande fall (**K**):

- Du har använt otillåtna kemiska produkter i växtodling.
- Du har använt **GMO** eller produkter som är framställda av eller med GMO.
- Du har använt otillåtna tillsatser eller processhjälpmedel vid produktion av KRAV-certifierade livsmedel.
- Du har marknadsfört en råvara eller en produkt som KRAV-certifierad trots att den inte är det.
- Du har gjort avsteg från reglerna för djurhållning som är markerade som större avvikelse i kapitel 5 Djurhållning.
- Du bedriver produktion eller verksamhet som strider mot gällande lagar och föreskrifter inom det regelområde där du är certifierad. (Se regel 2.1.11).
- Din verksamhet visar stora brister inom socialt ansvar (se avsnitt 3.1).
- Du är certifierad enligt kapitel 16 (Import och införsel) och produktionen av de produkter som är eller ska KRAV-märkas visar stora brister inom socialt ansvar (se avsnitt 16.4).
- Du har inte hanterat en mindre avvikelse enligt regel 2.5.4 eller **certifieringsorganet** har inte godkänt dina åtgärder enligt regel 2.5.6.

2.5.8 Större avvikelse som kan avhjälpas

Om ditt **certifieringsorgan** bedömer att **avvikelsen** kan avhjälpas begär det en åtgärdsplan från dig. Du ska lämna den till certifieringsorganet inom sju arbetsdagar. I planen ska du beskriva (**K**):

- hur du ska avhjälpa felet
- vad som var orsaken till avvikelsen
- vilka förebyggande åtgärder du kommer att vidta för att avvikelsen inte ska upprepas.

Ditt certifieringsorgan ska inom fem arbetsdagar meddela om det beslutat att godkänna dina åtgärder. Om åtgärderna godkänns följer certifieringsorganet upp dem genom en extrakontroll inom 28 arbetsdagar från den ursprungliga **kontrollen**. Vid behov, till exempel för att kontrollen behöver göras under rätt säsong, får den extra kontrollen göras senare än 28 dagar efter den ursprungliga kontrollen. När ditt certifieringsorgan gjort den extra kontrollen och verifierat att dina åtgärder är genomförda är avvikelsen släckt. (**K**)

Ditt certifieringsorgan har rätt att ta betalt för denna extrakontroll. (**K**)

2.5.9 Om dina åtgärder mot en större avvikelse inte godkänns

Om ditt **certifieringsorgan** inte accepterar dina åtgärder ska det besluta att helt eller delvis dra tillbaka **certifikatet** för produktionen ifråga. Ärendet hanteras då som en större **avvikelse** som inte kan avhjälpas (se regel 2.5.11). (**K**)

I vissa fall får ditt certifieringsorgan besluta om borttagande av märkning på dina

produkter istället för att helt eller delvis dra tillbaka ditt certifikat (se regel 2.5.13). (K)

Certifieringsorganet får begära in kompletterande svar om det bedömer att du är nära en tillfredsställande lösning. (K)

2.5.10 Om du inte följt åtgärdsplanen mot en större avvikelse

Om du inte åtgärdat en större **avvikelse** vid den uppföljande **kontrollen** dras certifikatet för den berörda produktionen tillbaka, helt eller delvis. (K)

När du genomfört åtgärderna mot den större avvikelsen, och ditt **certifieringsorgan** verifierat detta genom en extra kontroll, påbörjas en ny **omställningstid** för produktion som har omställningstider. (K)

2.5.11 Om en större avvikelse inte kan avhjälpas

Om ditt **certifieringsorgan** bedömer att **avvikelsen** inte kan avhjälpas ska det besluta att helt eller delvis dra tillbaka certifikatet för produktionen ifråga. Du ska då inom sju arbetsdagar informera ditt certifieringsorgan om vilka åtgärder du genomfört som ett resultat av att certifikatet dragits tillbaka. Du ska meddela dina kunder att en eller flera **produkter** inte längre är KRAV-certifierade, och återkalla produkterna. (K)

I vissa fall får ditt certifieringsorgan besluta om borttagande av märkning på dina produkter istället för att helt eller delvis dra tillbaka ditt certifikat (se regel 2.5.13). (K)

2.5.12 Avstängningsgrundande avvikelser

Vid mycket allvarliga **avvikelser** kan ditt **certifieringsorgan** besluta att du stängs av under 1–3 år. Under avstängningstiden får du inte vara KRAV-ansluten. Du kan bli avstängd på grund av att produktionen allvarligt strider mot "IFOAMs principer om ekologisk produktion" (se kapitel 1) i något av följande avseenden (K):

- Du har gjort allvarliga avsteg från djuromsorgsregler.
- Du upprepar en större avvikelse för tredje gången inom fem år.

Du kan också bli avstängd om du medvetet har (K):

- använt otillåtna kemiska produkter i växtodling
- använt genetiskt modifierade organismer (**GMO**) eller GMO-produkter
- använt otillåtna tillsatser i KRAV-certifierade livsmedel
- påstått att en råvara eller produkt är KRAV-certifierad fast den inte är det.

Om innehavaren av KRAV-certifieringen är en juridisk person kan en ledande företrädarens agerande tillräknas den juridiska personen. (K)

Efter avstängningstiden får du ansöka om anslutning på samma villkor som vid nyanslutning. (K)

2.5.13 Borttagande av märkning

Ditt **certifieringsorgan** får besluta om att KRAV-märkningen på dina produkter ska tas bort under en period, till dess att ditt certifieringsorgan har godkänt dina åtgärder och släckt den större **avvikelsen**. Det innebär att du under den perio-

den inte får sälja de berörda produkterna som KRAV-certifierade. När avvikel- sen är släckt och du åter uppfyller reglerna får produkten åter märkas. **(EU)**

En förutsättning för att certifieringsorganet ska fatta beslut om borttagande av märkning istället för tillbakadragande av certifikat är att du följer alla övriga regler medan du åtgärdar den avvikelse som orsakat beslutet. **(EU)**

2.5.14 Tillfälligt tillbakadragande av certifikat vid avvikelse

Vid en större avvikelse eller en avstängningsgrundande avvikelse får ditt **certifieringsorgan** tillfälligt dra tillbaka **certifikatet** för hela eller delar av din produktion. **(K)**

Det tillfälliga tillbakadragandet görs medan avvikel- sen utreds, för att felaktiga produkter inte ska nå marknaden.

2.5.15 Varaktigt tillbakadraget certifikat

Certifikatet för din produktion får dras tillbaka varaktigt, helt eller delvis. Om ditt **certifieringsorgan** varaktigt har dragit tillbaka certifikatet för mark eller djur krävs ny **omställningstid** enligt reglerna 4.1.1 och 5.1.2.2. **(EU)**

Det framgår av certifieringsorganets beslut hur omfattande tillbakadragandet är. Tillbakadragandet kan till exempel handla om vissa skiften eller vissa produkter.

2.5.16 Att återfå certifikat

För att din produktion ska kunna återfå **certifikatet** ska du lämna in en plan där du beskriver **(K)**:

- vad som var orsaken till **avvikelsen**
- vilka förebyggande åtgärder du kommer att genomföra för att avvikel- sen inte ska upprepas.

Om planen godkänns så följer ditt **certifieringsorgan** upp den genom en extrakontroll inom 28 arbetsdagar från den tidpunkt då du meddelat att du genomfört de förebyggande åtgärder du planerat. **(K)**

Certifieringsorganet har rätt att ta betalt för denna extrakontroll. **(K)**

2.6 Att överklaga beslut eller lämna klagomål

2.6.1 Rätt att överklaga

Du har rätt att överklaga ditt **certifieringsorgans** beslut. Ditt certifieringsorgan ska ge dig en detaljerad beskrivning av hur du kan överklaga om du får ett nega- tivt certifieringsbeslut. **(EU)**

2.6.2 Överklaga till olika instanser

Ditt överklagande av beslut som rör KRAVs regler ska vara skriftligt och skickas till **certifieringsorganet**, som sedan fattar beslut om överklagandet **(K)**. Över- klaganden av beslut som grundas i förordningarna för **ekologisk** produktion ska ske till Länsstyrelsen i det län där ditt certifieringsorgan har sitt säte **(EU)**.

2.6.3 Vem som får överklaga

Det är bara du och ditt KRAV-anslutna företag som kan överklaga ett beslut i ett enskilt certifieringsärende. Överklagandet ska ha inkommit till **certifieringsorganet** senast tre veckor efter att du tagit emot det beslut som du överklagar. **(K)**

2.6.4 Omprövning

Om det kommer fram ny information får **certifieringsorganet** ompröva ett beslut även om du inte har överklagat. **(K)**

2.6.5 Klagomål

Vill du klaga på ett **certifieringsorgan** ska du vända dig direkt till det certifieringsorganet. Vill du klaga på KRAV eller KRAVs regler vänder du dig till KRAV. **(K)**

2.7 Avtalsfrågor

2.7.1 KRAV-anslutning

Efter att ditt certifieringsorgan tagit emot och behandlat din kompletta ansökan ska både du och ditt certifieringsorgan underteckna ett anslutningsavtal. Först då blir du KRAV-ansluten. Du ansvarar för att den information du lämnar till certifieringsorganet är korrekt. **(EU)**

2.7.2 Avtalet med certifieringsorganet

Ditt avtal med ditt **certifieringsorgan** reglerar bland annat **(K)**:

- vilka uppgifter du ska redovisa till certifieringsorganet
- hur redovisningen ska ske
- uppsägningstider
- övriga villkor kring uppsägning av avtal.

2.7.3 Uppsägning av avtal

När avtalet upphör drar ditt **certifieringsorgan** omedelbart tillbaka alla giltiga **certifikat**. Du får därefter inte använda KRAVs märke eller på något annat sätt hänvisa till KRAV. Du ska förstöra allt material som antyder att verksamheten är certifierad enligt KRAVs regler. Du får inte heller marknadsföra produkter som KRAV-certifierade. **(K)**

Ditt certifieringsorgan har rätt att under sex månader efter avtalets upphörande kontrollera att du inte otillbörligt använder eller hänvisar till KRAVs namn och märke. Det innebär bland annat att ditt certifieringsorgan har rätt att ta del av ditt företags bokföring, samt att kontrollera lager- och förpackningsutrymmen. **(K)**

Om du slutar tillverka KRAV-certifierade produkter men vill fortsätta att sälja de produkter du har kvar i lager, så ska du också fortsätta att vara **KRAV-ansluten** och ha ett giltigt avtal om certifiering. **(K)**

2.7.4 Licens- och certifieringsavgift

Priset för en KRAV-certifiering består av både en licensavgift till KRAV ekonomisk förening och en certifieringsavgift till ditt **certifieringsorgan**. (K)

Du ska betala en licensavgift för rätten att använda KRAVs regler, KRAVs namn eller KRAVs märke. Prislistan fastställs varje år och publiceras på www.krav.se. KRAV fakturerar denna licensavgift. (K)

Du betalar ingen licensavgift för det innevarande året om du ansluter dig till KRAV-certifieringen efter sista oktober eller om din KRAV-certifiering upphör före första mars. (K)

Utöver licensavgiften ska du betala ditt certifieringsorgan för deras certifieringstjänster. Certifieringsavgiften faktureras av certifieringsorganet. (EU)

2.7.5 Redovisning av försäljningsvärden

Du som är certifierad för ett eller flera av följande regelområden (K):

- livsmedelsförädling
- fodertillverkning
- produktionshjälpmedel
- **import** och **införsel**

Ska senast den 15 mars varje år redovisa föregående kalenderårs försäljningsvärde för dina KRAV-certifierade produkter på artikelnivå. Du ska logga in och redovisa värdena i Mitt KRAV på: www.krav.se.

2.8 Byte av certifieringsorgan

Reglerna i det här avsnittet handlar om vad som gäller om du vill att ett annat **certifieringsorgan** som är ackrediterat för KRAV-certifiering ska ta över certifieringen av din verksamhet, från ditt nuvarande certifieringsorgan.

2.8.1 Ansökan om byte

Om du vill byta **certifieringsorgan** så ska du ansöka till det nya certifieringsorganet om förflyttning av certifieringen. Det nya certifieringsorganet ska då säkerställa med ditt nuvarande certifieringsorgan att certifikatet för din verksamhet är giltigt. (EU)

Vid byte av certifieringsorgan ska avtalet med det tidigare certifieringsorganet sägas upp skriftligt, när avtalet med det nya certifieringsorganet är klart. (EU)

I samband med att du får ett nytt **certifikat** så rapporterar det nya certifieringsorganet detta till KRAV. (K)

2.8.2 Dokumentationskrav vid byte av certifieringsorgan

Vid byte av **certifieringsorgan** ska du lämna in följande dokumentation till det nya certifieringsorganet (EU):

- Kontrollrapport från den senaste **kontrollen**.
- Samtliga avvikelserapporter och uppgifter om förebyggande åtgärder

från de senaste fyra årens kontroller.

- Kopia av gällande KRAV-**certifikat**. (K)
- Redovisning av vad i din verksamhet som är KRAV-certifierat, första årets **omställning**, andra årets omställning, **EU-ekologiskt** respektive konventionellt.
- Om du har certifierad växtodling ska du lämna en skiftesredovisning med tillhörande karta. Märk ut första årets omställning, andra årets omställning samt EU-ekologiskt eller konventionellt.
- Om du har certifierad djurhållning ska du ange antal djur av olika slag och eventuella pågående **omställningstider** för djuren.

2.8.3 Kontroll vid byte av certifieringsorgan

Det nya **certifieringsorganet** granskar underlagen och avgör om det måste göra en **kontroll** på plats innan det kan ställa ut ett nytt **certifikat**. (K)

Samtliga **avvikelser** ska vara åtgärdade innan du kan få ett nytt certifikat. Det gäller både avvikelser som det tidigare certifieringsorganet hittat och sådana som det nya certifieringsorganet hittar. (K)

2.9 Sekretess

Utan ditt tillstånd får varken ditt **certifieringsorgan** eller KRAV lämna ut information om din affärsverksamhet och produktionsmetoder till någon annan, förutom i följande fall:

- KRAV har rätt att lämna ut information om man kan visa att informationen redan var allmänt känd. (K)
- Ditt certifieringsorgan och KRAV har rätt att offentliggöra information om en domstol eller myndighet kräver det. Certifieringsorganet och KRAV ska då snarast underrätta dig som ansluten om att man har offentliggjort den informationen. (EU)
- KRAV får använda uppgifter om och från dig som ansluten, även om uppgifterna annars skulle vara sekretessbelagda, om syftet är att utveckla den ekologiska marknaden genom exempelvis publicering av statistik. En förutsättning är då att det inte går att identifiera dig som är ansluten. (K)
- Ditt certifieringsorgan ska lämna ut de uppgifter det har om din produktion till KRAV om KRAV begär det. Då gäller sekretess för KRAV enligt denna regel. (K)
- Certifieringsorganet och KRAV har rätt att lämna ut uppgifter om att den anslutne bryter mot KRAVs regler och på vilket sätt detta i så fall har skett. (EU)
- Certifieringsorganen ska lämna uppgifter till varandra i samband med att en kund byter certifieringsorgan eller i samband med att de utreder avvikelser. (EU)

2.10 Hantering av personuppgifter

Certifieringsorganen och KRAV har register över samtliga verksamheter som är anslutna till certifiering enligt KRAVs regler. Syftet med dessa register är att kunna informera om vilka företag som är anslutna och att kunna arbeta effektivt. I det här avsnittet finns regler om hur dessa uppgifter får hanteras.

- i** På KRAVs webb hittar du information om hur vi hanterar personuppgifter och vilka rättigheter du som registrerad har enligt GDPR.

Läs mer på: www.krav.se.

2.10.1 Publicering av uppgifter

KRAV och certifieringsorganen får lägga ut uppgifter om namn, adress, certifierade regelområden och certifierade produkter på sina respektive webbplatser. Syftet med att publicera denna typ av uppgifter är att köpare ska hitta KRAV-certifierade företag och produkter. **(K) (I)**

2.10.2 Samtycke till hantering av personuppgifter

Genom att underteckna anslutningsavtalet godkänner du **certifieringsorganets** och KRAVs hantering av dessa personuppgifter. **(K)**

2.10.3 Rätt till information

På din begäran ska **certifieringsorganet** eller KRAV kunna tala om hur de behandlat dina personuppgifter, för vilket ändamål de använt dem, vilka uppgifter om dig som finns registrerade, varifrån dessa uppgifter kommer, samt till vem eller vilka de lämnat ut uppgifterna. **(K)**

2.10.4 Ändrat samtycke eller ändring av uppgifter

Om du inte längre vill att dina personuppgifter ska hanteras på detta sätt eller om du vill rätta felaktiga uppgifter i **certifieringsorganets** eller KRAVs register så ska du kontakta certifieringsorganet och KRAV. **(K)**

2.11 Lantbrukares samarbete med underleverantör som inte är KRAV-certifierad

Reglerna i det här avsnittet handlar om när du som KRAV-ansluten lantbrukare får anlita en underleverantör som inte har en egen KRAV-certifiering och vad som då krävs.

2.11.1 När avtal krävs

Du får som **KRAV-ansluten** lantbrukare anlita en underleverantör utan att underleverantören är ansluten till KRAV-certifiering i följande fall **(K)**:

- Underleverantören hanterar KRAV-certifierade **råvaror** som du har

producerat eller köpt in. Exempel på **hantering** är lagring av produkter, torkning av spannmål och rensning av utsäde.

- Underleverantören **förädlar** ett livsmedel av råvaror som du själv har producerat. **Tillsatser**, koksalt och vatten räknas inte som råvaror. Exempel på förädling är pressning av olja.

Underleverantörens uppdrag får inte gälla slakt. **(K)**

Certifieringsorganet gör **kontroll** hos underleverantören som en del av kontrollen av din verksamhet. **(EU)**

2.11.2 Anmälan och avtal

Om du anlitar en underleverantör enligt 2.11.1 ska du anmäla detta till ditt **certifieringsorgan** och teckna avtal med underleverantören innan samarbetet påbörjas. **(EU)**

2.11.3 Innehåll i avtal

Följande ska ingå i avtalet mellan dig som KRAV-ansluten lantbrukare och underleverantören **(K)**:

- Underleverantören åtar sig att tillämpa relevanta delar av KRAVs regler.
- Underleverantören ger ditt **certifieringsorgan** rätt att göra **kontroll** av den aktuella verksamheten, enligt de villkor som framgår av dessa regler.
- Du som KRAV-ansluten har ansvar för eventuella avvikelser som certifieringsorganet konstaterar hos underleverantören.
- Underleverantören har endast rätt att KRAV-märka den KRAV-anslutne lantbrukarens produkter.
- Underleverantören får inte sälja vidare de produkter som underleverantören hanterar eller förädlar på uppdrag av KRAV-ansluten lantbrukare.

2.11.4 Förteckning över underleverantörer

Du ska ha en uppdaterad och lättöverskådlig förteckning över de underleverantörer som du har ingått avtal med. **(EU)**

2.12 Avstängning vid agerande som kan skada KRAVs varumärke

2.12.1 Avstängningsgrundande agerande

Om du agerar i strid mot lagar och regler, eller annars agerar på ett klandervärt sätt, och KRAV anser att ditt agerande riskerar att skada KRAVs varumärke eller renommé, kan ditt **certifieringsorgan** besluta att du stängs av under 1–3 år. **(K)**

Under avstängningstiden får du inte vara **KRAV-ansluten**. **(K)**

Ditt agerande kan leda till avstängning om du till exempel **(K)**:

- förtalar eller sprider felaktig information om KRAV
- begår en brottslig handling av minst normalgraden som berör djur-

omsorg, miljö eller socialt ansvar

- bryter mot andra lagar och regler på ett sätt som riskerar att skada KRAV som organisation eller KRAVs varumärke eller renommé
- agerar klandervärt i något annat avseende på ett sätt som riskerar att skada KRAV som organisation eller KRAVs varumärke eller renommé.

Om innehavaren av KRAV-certifieringen är en juridisk person kan en ledande företrädares agerande tillräknas den juridiska personen. **(K)**

2.12.2 skadestånd

Om du agerar så att KRAV i betydande omfattning måste ingripa för att skydda sitt varumärke kan du bli ersättningsskyldig för de merkostnader som detta orsakar. **(K)**

Allmänna verksamhetsregler

3

I detta kapitel finns verksamhetsregler för dig som är certifierad enligt KRAVs regler. Om du bedriver din verksamhet utanför EU/EES ska du följa reglerna i avsnitt 3.10 istället för reglerna i avsnitt 3.1 till 3.9.

Följande regler i kapitel 3 gäller hela verksamheten för alla KRAV-certifierade företag oavsett om företaget har någon produktionsplats med produktion eller inte:

- Regelavsnitt 3.1, exempelvis respektera mänskliga rättigheter (3.1.2), följa lagstiftning om socialt ansvar (3.1.3), säkra och hygieniska boende-förhållanden (3.1.5).
- Regelavsnitt 3.6, exempelvis omsorg om natur- och kulturmiljöer (3.6.1), farligt avfall (3.6.3) och systematiskt miljöarbete (3.6.8).
- Reglerna 3.7.1–3.7.2 som gäller sparsamt körsätt för transport- och arbetsfordonsförare och säljare i företaget.

Följande regler i kapitel 3 gäller endast de KRAV-certifierade företag eller de produktionsplatser som har produktion:

- Regelavsnitt 3.2 som gäller vid hantering och lagring av KRAV-certifierad produkt.
- Regelavsnitt 3.3 som gäller användning av ämnen och material i KRAV-certifierad produktion.
- Regelavsnitt 3.4 som gäller rutiner för rengöring- och desinfektions-åtgärder samt skadedjursbekämpning, där du bedriver KRAV-certifierad produktion.
- Regelavsnitt 3.5 som gäller förpackning av KRAV-certifierade produkter.
- Regelavsnitt 3.7 som gäller användning av förnybar el, energieffektivisering och energikartläggning där KRAV-certifierad produktion sker.

Detta kapitel innehåller:

- 3.1 Socialt ansvar
- 3.2 Hantering och lagring av KRAV-certifierad produkt
- 3.3 Ämnen och material
- 3.4 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete
- 3.5 Förpackningar
- 3.6 Miljö-, natur- och kulturskydd
- 3.7 Energianvändning
- 3.8 Energiplanering för lantbruksföretag
- 3.9 Energiplanering för växthus
- 3.10 Allmänna verksamhetsregler vid certifiering utanför EU och EES
- 3.11 Klimatrapportering

3.1 Socialt ansvar

I det här avsnittet finns regler om arbetsvillkor och arbetsmiljö.

3.1.1 Berörd arbetskraft

Reglerna om socialt ansvar gäller hela arbetsstyrkan i den KRAV-certifierade verksamheten. Detta inkluderar verksamhet som har personal med säsongsanställning, gästarbetare, inhyrd arbetskraft från bemanningsföretag eller den som av eget intresse hjälper till i verksamheten (exempelvis volontärer eller praktikanter).

Reglerna berör inte (**K**):

- företag utan anställda eller inhyrd arbetskraft
- serviceföretag
- transportföretag
- hantverkare
- annan arbetskraft som inte arbetar med kärnverksamheten.

3.1.2 Respektera mänskliga rättigheter

Du ska respektera grundläggande mänskliga rättigheter i hela din verksamhet. (**K**)

KRAV:s regler om socialt ansvar bygger på FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter, OECD:s riktlinjer för multinationella företag, FN:s Global Compact samt International Labour Organizations (ILO) konventioner och rekommendationer som rör socialt ansvar.

3.1.3 Följa lagstiftning om socialt ansvar

Du ska följa nationell lagstiftning om arbetsvillkor och arbetsmiljö samt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna (artikel 4). KRAV har valt att lyfta fram följande delar av denna lagstiftning som särskilt viktiga (**K**):

- Anställningsavtal
- Diskriminering
- Lön
- Arbetstid
- Ohälsa och olycksfall
- Boende/övernattningsmöjligheter
- Utbildning och kommunikation

i Du hittar kontrollpunkterna i dokumentet "Checklista – Socialt ansvar vid KRAV-certifiering" som finns på www.krav.se.

3.1.4 Checklista för socialt ansvar

Du som har verksamhet inom något av de områden där KRAV bedömer att det finns en förhöjd risk för att reglerna om socialt ansvar inte följs ska fylla i checklistan (se regel 3.1.3) före kontroll.

Områdena är **(K)**:

- vildväxande produktion
- verksamhet som anlitar personal med säsongsanställning
- verksamhet med utländsk arbetskraft
- andra fall när ditt certifieringsorgan bedömer att det finns risker i din verksamhet.

3.1.5 Säkra och hygieniska boendeförhållanden

Om du som arbetsgivare erbjuder boende åt arbetstagare ska boendeförhållandena vara säkra och hygieniska. **(SL)**

Detta kan till exempel gälla hygien, hälsa, miljö och brandskydd vid boende för säsongsarbetare.

3.1.6 Information på olika språk

Skriftlig information som arbetstagare behöver för att utföra arbetet ska vara tillgänglig på ett språk som arbetstagaren förstår. **(SL)**

Detta kan till exempel gälla arbetsrutiner, anställningsavtal och KRAV:s regler om socialt ansvar.

3.2 Hantering och lagring av KRAV-certifierad produkt

I det här avsnittet finns regler om hur du ska lagra och hantera KRAV-certifierade **produkter**.

3.2.1 Generell åtskillnad

Du ska hantera KRAV-certifierade **produkter** på ett sådant sätt så att det inte finns någon risk för att de blandas med produkter som inte är KRAV-certifierade. Du ska ha tydliga rutiner för förvaring och hantering av KRAV-certifierade produkter så att de hela tiden hålls isär från ej KRAV-certifierade produkter. **(EU)**

3.2.2 Åtskillnad vid förädling

Om du använder lokaler, maskiner och annat för både KRAV-certifierad produktion och produktion som inte är KRAV-certifierad så ska du minimera riskerna för sammanblandning genom tydlig åtskillnad i produktionsprocessen. Du ska noggrant rengöra sådant som behållare, transportutrustningar och maskiner vid varje tillfälle innan du börjar tillverka KRAV-certifierade **produkter**. Du ska se till att det finns skriftliga rutiner som säkerställer att åtskillnaden upprätthålls. **(EU)**

3.2.3 Undvika föroreningar

Du ska ha rutiner som säkerställer att KRAV-certifierade **produkter** och produktionshjälpmedel inte förorenas av oönskade ämnen i omgivningen (till exempel från behållare eller emballage). **(EU)**

Om du ska lagra KRAV-certifierade produkter i förpackningar eller emballage som tidigare innehållit produkter som inte är KRAV-certifierade, ska du rengöra dessa noggrant innan. **(EU)**

3.2.4 Att ta emot en KRAV-certifierad produkt

När du köper en KRAV-certifierad **produkt** ska du vid mottagandet kontrollera att produkten är ordentligt märkt och att den är emballerad på ett sådant sätt så att den inte riskerar att förväxlas eller blandas samman med andra produkter. Du ska kunna redogöra för hur du kontrollerar mottagningen. **(EU)**

Du ska alltid begära att få se ett aktuellt KRAV-certifikat innan du köper in KRAV-certifierade **oförpackade** produkter. **Certifikatet** behöver inte visas upp vid varje efterföljande inköp från samma säljare, men om certifikatets giltighetstid gått ut vid nästa köptillfälle ska du begära att säljaren uppvisar ett nytt certifikat. **(EU)**

3.2.5 Märkning vid lagring

Du ska lagra KRAV-certifierade **produkter** väl märkta med KRAVs namn eller märke och i deras respektive enheter. Det enda undantaget från detta är om alla produkter i ett lagerutrymme är KRAV-certifierade. **(EU)**

3.2.6 Lagringsatmosfär

Du får använda lufttät lagring samt lagring i kontrollerad atmosfär (koldioxid, kvävgas, argon eller syre). **(EU)**

3.3 Ämnen och material

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du ska arbeta förebyggande och välja ämnen och material i din verksamhet.

3.3.1 Allmänt om ämnen och material

Du ska sträva efter att de ämnen eller material som du använder i din KRAV-certifierade produktion uppfyller följande övergripande kriterier **(K)**:

- De ska inte vara naturfrämmande.
- De ska inte medföra risker för människors hälsa eller miljön.
- De ska främja god djuromsorg.
- Tillverkningsprocessen ska vara hållbar ur ett miljöperspektiv.
- Användningen ska bidra till och vara nödvändig för god livsmedels-säkerhet.
- Användningen ska överensstämma med konsumenternas uppfattningar och förväntningar.

3.3.2 Försiktighetsprincip – Utbytesprincip

Du får inte använda kemiska produkter eller biotekniska organismer som inte uppfyller KRAVs allmänna kriterier för ämnen och material (se regel 3.3.1) om de kan ersättas med produkter eller organismer som kan antas vara mindre farliga. **(SL)**

3.3.3 Förebyggande åtgärder

Du ska arbeta med förebyggande insatser som riskbedömning, hygieniska och byggnadstekniska åtgärder, övervakning samt rengöring, för att minimera såväl användningen av skadliga kemiska ämnen som riskerna för kontaminering. **(EU)**

3.3.4 GMO-förbud

Du får inte använda genetiskt modifierade organismer (**GMO**) eller produkter som är framställda av eller med GMO i din KRAV-certifierade verksamhet. Det enda undantaget är veterinärmedicinska läkemedel. Förbudet omfattar följande **(EU)**:

- Livsmedelsingredienser (inbegripet tillsatser och smakämnen)
- Processhjälpmiddel vid livsmedelsförädling (inbegripet extraktionsmedel)
- Foderråvaror och foderblandningar
- Fodertillsatser och processhjälpmiddel vid fodertillverkning (inbegripet extraktionsmedel)
- Utsäde och vegetativt förökningsmaterial
- Växtskyddsmedel
- Gödsel- och jordförbättringsmedel
- Mikroorganismer
- Djur

Förbudet mot att odla genetiskt modifierade grödor gäller hela din **brukningsenhet**. Om du samarbetar med andra lantbruksföretag enligt regel 4.3.2 så omfattar regeln även dessa brukningsenheter. **(K)**

3.3.5 Riskbedömning för GMO

Du ska använda senaste utgåvan av KRAVs risklistor för **GMO**, för att avgöra vad du behöver göra för att säkerställa att en produkt eller ingrediens inte innehåller GMO, eller är framställd av eller med GMO. I vissa fall krävs intyg, i andra fall analys av den vara du köper. **(K)**

Vid analys är det övre gränsvärdet för oavsiktlig förekomst av GMO eller genetiskt modifierat material, 0,9 procent. **(EU)**

KRAV följer alltså de gränsvärden för GMO som EU har lagstiftat om. För GMO som inte är godkänd inom EU gäller som övre gränsvärde 0,1 procent. **(EU)**

KRAVs risklistor för GMO (utgåva 2021-01-01) hittar du på www.krav.se.

3.3.6 Nanomaterial och nanoteknik får inte användas

Livsmedel som innehåller eller består av **konstruerade nanomaterial** kan inte KRAV-märkas. Du får heller inte använda konstruerade nanomaterial i KRAV-certifierad produktion, inbegripet i förpackningar eller på ytor som produkten kommer i kontakt med. **(K)**

3.4 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete

Det här avsnittet innehåller regler för hygienarbete.

3.4.1 Omfattning

Reglerna omfattar alla typer av hygieniska åtgärder i lokalerna där du bedriver KRAV-certifierad produktion, alltså rengöring och desinfektion. När det gäller skadedjursbekämpning omfattas även åtgärder i anslutning till lokalerna. **(K)**

3.4.2 Dokumentation

Du ska dokumentera dina rutiner för rengöring- och desinfektionsåtgärder. Rutinerna ska omfatta vad som ska rengöras, vilken metod du ska använda, hur ofta du ska rengöra och vilka rengöringsmedel du ska använda. Skadedjursbekämpning ska alltid dokumenteras. **(EU)**

3.4.3 Tillåtna medel vid rengöring och desinfektion

De rengöringsmedel du använder ska vara miljömärkta med Svanen, Bra miljöval eller motsvarande, om produkter med sådana märkningar finns för ändamålet. **(K)**

För rengöring eller desinfektion av djurstallar, mjölkkningsanläggningar och spenar får du använda produkter godkända av Bra Kemråd inom de användningsområden som de är godkända för. **(K)**

Produkter godkända av Bra Kemråd hittar du på www.brakemrad.se. Dessutom får du använda följande ämnen vid rengöring och desinfektion i produktionslokaler och lagerutrymmen där KRAV-certifierade produkter lagras eller hanteras **(K)**:

- Kalium- och natriumtvål
- Vatten och ånga
- Kalkmjölk
- Kalk
- Osläckt kalk
- Kaustiksoda (Natriumhydroxid)
- Kalilut (Kaliumhydroxid)
- Väteperoxid
- Naturliga växtextrakt
- Citronsyra, perättiksyra, myrsyra, mjölksyra, oxalsyra och ättiksyra
- Alkohol
- Salpetersyra (mejeriutrustning)
- Fosforsyra (mejeriutrustning)
- Natriumkarbonat

Om det krävs för att uppfylla lag- eller myndighetskrav så får du använda rengörings- och desinfektionsmedel som inte anges som tillåtna i denna regel **(EU)**.

Vid användning av receptbelagda veterinärmedicinska preparat så gäller reglerna för veterinärmedicinska behandlingar (Se reglerna 5.1.11.9–5.1.11.14) **(K)**.

3.4.4 Skadedjursbekämpning

Du ska alltid i första hand använda förebyggande åtgärder, som intrångsskydd, vid bekämpning av skadedjur på produktionsplatser där du bedriver KRAV-certifierad verksamhet. I andra hand får du använda fällor eller andra fysikaliska metoder. **(K)**

Följande metoder är tillåtna **(K)**:

- Frysning
- UV-ljus
- Ånga
- Kvävgas för syrereduktion
- Feromoner
- Ultraljud
- Värme
- Diatomépuder
- Elektricitet

3.4.5 Kemiska medel mot gnagare

Om du använder medel mot gnagare (rodenticider) ska du ha giltigt tillstånd och kunskapsbevis för detta eller anlita ett professionellt bekämpningsföretag. Du ska dokumentera placeringen av bekämpningsstationer, vilket medel som använts, vem som genomfört bekämpningen och när bekämpningen skett. Du ska även göra en utvärdering av bekämpningens effektivitet. **(K)**

3.4.6 Bekämpning i lokaler utan KRAV-certifierade produkter

Du får utföra desinfektion eller bekämpning med andra medel än de som anges i 3.4.3 och 3.4.4 om det sker i lokaler där inga KRAV-certifierade produkter hanteras eller lagras för tillfället. Du ska då vidta åtgärder för att säkerställa att inga rester av de använda medlen kan komma i kontakt med KRAV-certifierad produktion. Du ska föra journal över utförda desinfektioner och bekämpningar. **(K)**

3.4.7 Undantag i butik endast efter prövning

Efter prövning av certifieringsorganet kan bekämpning tillåtas i butik även då det finns KRAV-certifierade produkter kvar i lokalen. **(K)**

3.5 Förpackningar

Det här avsnittet innehåller regler för förpackningar.

i *KRAV har tagit fram "Förpackningslotsen" som ett stöd för dig att tillämpa reglerna för förpackningar. Ladda ner den från www.krav.se.*

3.5.1 Resurseffektiva förpackningslösningar

Förpackningens huvudsyfte är att skydda och bevara produkten. Du ska därför välja eller utforma förpackningar för KRAV-certifierade produkter så att livsmedlet, fodret eller produktionshjälpmedlet når slutkonsument utan onödiga

kvalitetsförsämringar, samtidigt som svinn minimeras i alla led. **(K)**
Utöver detta ska förpackningslösningen i sin helhet vara så resurs- och klimat-effektiv som möjligt genom att du beaktar följande **(K)**:

- Använd en så liten mängd material som möjligt.
- Utnyttja förnybara förpackningsmaterial när det är möjligt.
- Använd återvunnet material där det är möjligt.
- Se till att förpackningen går att återanvända eller återvinna i befintliga system.
- Se till att förpackningen gynnar energieffektiva transportlösningar.
- Se till att förpackningen är lätt att tömma och källsortera för konsumenten.

Vid kontroll ska du kunna visa att du har gjort detta. **(K)**

3.5.2 Undvika hälso- och miljöskadliga ämnen och material

Du ska sträva efter att ämnen och material i förpackningar för dina KRAV-certifierade produkter är giftfria. Detta är särskilt viktigt i den del av förpackningen som kommer i kontakt med livsmedlet, fodret eller produktions-hjälpmidlet. **(K)**

Du ska göra en kartläggning av om något av de SIN-ämnen som finns med i Bilaga 3 har använts avsiktligt i dina förpackningar, och i så fall göra en avvecklingsplan. Polymerisationshjälpmedel eller initiatorer som använts vid tillverkning av plaster behöver inte redovisas. Regeln gäller endast **primär-förpackningar**. **(K)**

I bilaga 3 listas SIN-ämnen som kan finnas i livsmedelsförpackningar. Bilagan uppdateras utifrån aktuell SIN-lista publicerad av ChemSec, vilket innebär att ytterligare ämnen kan tillkomma i kommande utgåva av KRAV:s regler.

- i** På KRAV:s webb hittar du hjälpmedel för SIN-kartläggning och för utformning av avvecklingsplan, se www.krav.se.

3.5.3 Förbud mot Bisfenol A

Bisfenol A får inte avsiktligt ha använts i förpackningar för KRAV-certifierade produkter. Regeln gäller endast **primärförpackningar**. **(K)**

3.5.4 Förbud mot PVC och andra klorbaserade plaster

PVC (polyvinylklorid) och andra klorbaserade plaster får inte användas i förpackningar för KRAV-certifierade produkter. Regeln gäller endast **primär-förpackningar**. **(K)**

PVC är dock tillåtet i locketätningar samt i tätskikt på metall, i de fall du kan påvisa att alternativa lösningar inte kan garantera hållbarheten eller kvaliteten på det aktuella livsmedlet. En förutsättning är att du arbetar med en avvecklingsplan. **(K)**

- i** På KRAV:s webb hittar du information och hjälpmedel för hur du kan utforma din avvecklingsplan, se www.krav.se.

3.5.5 Inga konserveringsmedel eller desinfektionsmedel

Förpackningen får inte vara behandlad med konserveringsmedel eller desinfektionsmedel. Desinfektion med hjälp av väteperoxid är dock tillåten. **(K)**

Observera att konstruerade nanomaterial inte får användas i förpackningar, enligt regel 3.3.6.

3.6 Miljö-, natur- och kulturskydd

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du ska ta hänsyn till natur- och kulturmiljöer.

3.6.1 Natur- och kulturskydd

Du ska alltid visa omsorg om natur- och kulturmiljöer. Detta gäller i synnerhet om du bedriver din produktion i eller i närheten av särskilt skyddsvärda natur- och kulturmiljöer. **(K)**

I reglerna 4.5.1 och 4.5.2 finns mer detaljerade regler om natur- och kulturskydd för lantbruksföretag.

3.6.2 Produkter och hanteringssätt som inte är tillåtna

Följande gäller för lantbruksföretag **(K)**:

- Du får inte använda bekämpningsmedel på mark utanför själva odlingen men som ändå ingår i produktionsenheten, till exempel mellan skiften eller på grusgångar och tillfartsvägar.
- Du får inte använda fiberduk eller plast för mark- och kulturtäckning, insektsnät eller ensilageplast som är baserade på klorerade plaster som till exempel PVC.
- Om du använder fiberduk eller plast av något annat slag ska du avlägsna dem från marken efter användning, om de inte är nedbrytbara.
- Du får inte bränna fiberduk eller plast.

Följande gäller för restauranger och storkökhåll **(K)**:

- Du får inte använda engångsförpackningar som måltider levereras i som är baserade på klorerade plaster som till exempel PVC.
- Du får inte använda sträckfilm som används vid förvaring i det egna köket som är baserad på klorerade plaster som till exempel PVC.

Om du bara har en viss del av din verksamhet certifierad, till exempel frukostserveringen, är det endast för denna certifierade del som regeln gäller.

3.6.3 Farligt avfall

Du ska se till att din verksamhet ger upphov till så lite **farligt avfall** som möjligt. **(SL)**

Du ska förvara och hantera farligt avfall på ett sådant sätt så att varken mark, luft eller vatten riskerar att förorenas. Du får inte blanda olika typer av farligt avfall med varandra. Du får heller inte blanda farligt avfall med andra typer av avfall eller med andra ämnen eller material. **(SL)**

Du får bara låta företag med särskilt tillstånd transportera bort farligt avfall. Om ditt företag saknar sådant tillstånd kan du ändå transportera bort mindre mängder farligt avfall från din egen verksamhet efter att du anmält detta till Länsstyrelsen. **(SL)**

Avfall betraktas som farligt om det exempelvis är explosivt, brandfarligt, oxiderande, giftigt eller hälsoskadligt. Exempel på farligt avfall är oljeavfall, impregnerat virke, el- och elektronikskrot, batterier, lösningsmedel, jordbrukskemikalier samt färg och lack.

För mer information, se avfallsförordningen (SFS 2011:927) och LRFs Miljöhusesyn (under "Allmänna gårdskrav: Farligt avfall").

3.6.4 Avlägsnande av skrot och skräp

Du ska sortera skrot, fordonsvrak, plast, papper och andra restprodukter eller avfall som du inte rimligen kan behöva för reparationsändamål, och lämna dessa för återanvändning, återvinning, energiutvinning eller deponi. Du ska i första hand återanvända och i andra hand återvinna. **(SL/K)**

3.6.5 Material för reparationsändamål

Du ska hålla material för reparationsändamål prydligt samlat. Du ska också hålla efter uppställningsplatsen så att materialet inte blir övervuxet. **(K)**

3.6.6 Trådstängsel

Du ska ta bort trådstängsel som inte används. **(K)**

3.6.7 Systematiskt miljöarbete för lantbruksföretag

Du ska tillämpa ett system för egenkontroll av lag- och branschkrav på **brukningsenheten**, till exempel LRF:s Miljöhusesyn, Bihusesyn eller något annat system som ditt certifieringsorgan bedömer som motsvarande. Du ska årligen någon gång mellan 1 januari och 1 juli gå igenom de krav som gäller för din verksamhet och bedöma om du uppfyller dem eller inte. Du ska upprätta en åtgärdsplan för de krav som du bedömer att du inte uppfyller. **(K)**

3.6.8 Systematiskt miljöarbete för övriga företag

Du ska ha en miljöpolicy och löpande dokumentera ditt miljöarbete genom ett miljöledningssystem eller på liknande sätt. Du ska definiera mål som kan följas upp av ditt certifieringsorgan vid kontrollerna. **(K)**

3.7 Energianvändning

Reglerna i det här avsnittet handlar om vad du ska göra för att minimera energianvändningen och minska behovet av fossil energi. Detta avsnitt gäller all **KRAV-ansluten** produktion.

3.7.1 Sparsamt körsätt – förare som omfattas

Alla transport- eller arbetsfordonsförare som är permanent verksamma i den certifierade delen av ditt företag och som kör mer än 80 timmar per fordonstyp och år ska vara utbildade i sparsamt körsätt. (Exempel på fordonstyper är lantbruksmaskin, personbil och lastbil). **(K)**

Dina säljare som kör mer än 80 timmar per år ska ha utbildning i sparsamt körsätt oavsett om de har med sig KRAV-certifierade produkter vid varje körning eller inte. **(K)**

För körning i verksamheter utanför den KRAV-certifierade verksamheten (*till exempel skogsarbete*) behövs däremot inte någon utbildning i sparsamt körsätt.

Vid tillfälliga arbetstoppar får du anlita extrapersonal utan utbildning i sparsamt körsätt. **(K)**

3.7.2 Sparsamt körsätt – utbildningens innehåll

Utbildningen ska ge en kompetensnivå i sparsamt körsätt som motsvarar den utbildning som ges av körskolorna. Som godkänd utbildning räknas kurser, studiecirklar eller självstudier. Är du utbildad i sparsamt körsätt för traktor eller tunga fordon räcker det även för körning med lättare fordon som exempelvis personbil. Utbildning i sparsamt körsätt för personbil är däremot inte tillräcklig för körning av tyngre fordon som till exempel traktor. **(K)**

3.7.3 Förnybar el

Den el som du köper in ska till 100 procent komma från förnybara energikällor, till exempel vattenkraft eller miljömärkt el. Regeln gäller för alla **produktionsplatser** där KRAV-certifierad produktion förekommer, även om den produktionen bara utgör en liten del. **(K)**

3.7.4 Införande av regeln om förnybar el Utgång

3.7.5 Elanvändning du inte råder över

Elanvändning som du inte råder över, till exempel vid inköp av tjänster eller om elen ingår i hyran för en lokal, räknas inte som din och behöver inte komma från förnybara källor. **(K)**

3.7.6 Energieffektivisering

Du ska arbeta för att effektivisera energianvändningen och minska användningen av fossila bränslen och du ska kunna redogöra för dina åtgärder. **(K)**

För företag med stor energianvändning eller många djurenheter eller växthus finns mer detaljerade regler (se regel 3.7.7 samt avsnitt 3.8 och 3.9). **(K)**

3.7.7 Energikartläggning

Du som bedriver slakt eller är förädlare av livsmedel, foder eller produktionshjälpmedel och har någon **produktionsplats** som förbrukar mer än 500 000 kWh/år ska i ditt energieffektiviseringsarbete utgå från en energikartläggning. Energikartläggningen ska göras av en certifierad energiexpert eller person med motsvarande kompetens. Energikartläggningen ska göras för den berörda produktionsplatsen, oavsett om den KRAV-certifierade produktionen bara är en liten del av den totala produktionen. Energikartläggningen behöver inte göras för hela företaget. Du ska uppdatera kartläggningen vart femte år. **(K)**

Du som bedriver lantbruk med en årlig energianvändning över 500 000 kWh eller lantbruk med fler än 100 djurenheter ska göra en energikartläggning enligt regel 3.8.1. Du som har växthusproduktion ska göra en energikartläggning enligt regel 3.9.1. **(K)**

3.8 Energiplanering för lantbruksföretag

Reglerna i det här avsnittet gäller bara lantbruksföretag med en årlig energianvändning på mer än 500 000 kWh eller med fler än 100 djurenheter, konventionella djur inräknat.

3.8.1 Energikartläggning lantbruk

Du ska göra en kartläggning av energianvändningen i ditt lantbruksföretag. Kartläggningen ska innehålla **(K)**:

- en genomgång av alla energiförbrukande arbetsmoment som ska vara uppdelade med tydliga systemgränser
- gårdsspecifika åtgärdsförslag för förbättrad energieffektivitet
- en beräkning av jordbrukets årliga direkta energianvändning uppdelat på elenergi, dieselloja, eldningsolja samt eventuella andra drivmedel och bränslen.

Du ska kunna styrka kartläggningen med fakturor eller liknande beräkningsunderlag. Du ska uppdatera kartläggningen vart femte år. **(K)**

 Information om hur du gör en energikartläggning finns på: www.krav.se. Sök på Energiplanering.

Fortsätt på nästa sidan

3.8.2 Nyckeltal för energi

Du ska ta fram nyckeltal för energianvändningen i relation till gårdens areal, levererade animalier samt torkning av spannmål, trindsäd och oljeväxter. **(K)**

Du ska dokumentera nyckeltalen vart femte år i samband med att du uppdaterar din energikartläggning. Nyckeltalen ska uttryckas enligt följande tabell **(K)**:

Produktionsgren	Nyckeltal
Fältarbete i växtodlingen	Liter diesel/hektar
Levererade animalier	kWh/kg mjölk kWh/diko och kalv (till 220 dagars ålder) kWh/kg nötkött (levandevikt) kWh/slaktsvin kWh/smågris kWh/lamm kWh/kg ägg kWh/kyckling
Torkning av spannmål, trindsäd och oljeväxter	kWh/kg borttorkat vatten

3.9 Energiplanering för växthus

Reglerna i det här avsnittet gäller bara om du värmer upp ditt växthus eller om tilläggsbelysning bidrar till att värma växthuset.

3.9.1 Energikartläggning växthus

Du ska årligen beräkna hur mycket energi av olika slag du använder i växthusproduktionen, för uppvärmning, belysning, kylförvaring, koldioxidproduktion eller annat. **(K)**

Du ska beräkna energiåtgången både per producerad mängd gröda och per kvadratmeter odlingsyta. För krukväxter räcker det om du räknar ut energiåtgången per kvadratmeter odlingsyta. Du ska dela upp energianvändningen i förnybar och icke förnybar energi. **(K)**

i Information om hur du beräknar energianvändning och hur du räknar ut yta finns på www.krav.se. Sök på *Energianvändning i växthusodling*.

3.9.2 Förnybar energi

Du ska uppfylla minst ett av följande två krav **(K)**:

- Minst 80 procent av den sammanlagda mängd energi du använder för uppvärmning, belysning och till kylrum samt för tillverkning av koldioxid ska komma från förnybar energi eller spillvärme. Du ska beräkna detta per kalenderår.
- Du får i genomsnitt använda högst 2,5 kWh fossil energi per kvadratmeter och odlingsvecka under kulturtiden.

3.9.3 Isolera under vintertid

Om du använder uppvärmda växthus under perioden 15 oktober – 1 april ska du utrusta dem med energiväv eller plastfolie. Detta behövs inte om du odlar i dubbelmaterialhus. (K)

3.10 Allmänna verksamhetsregler vid certifiering utanför EU/EES

KRAVs regler kan användas för certifiering av företag utanför EU/EES för regelområdena Livsmedelsförädling (kapitel 9) samt Import och införsel (kapitel 16). Då ersätter reglerna i detta avsnitt, 3.10, de allmänna verksamhetsreglerna i avsnitt 3.1–3.9. (K)

3.10.1 Omfattning

Du som bedriver verksamhet som kan certifieras enligt kapitel 9 eller 16 men är lokaliserad utanför EU och EES kan certifieras enligt dessa allmänna verksamhetsregler. (K)

3.10.2 Vilka regler gäller

Du ska följa reglerna i kapitel 2 och 20, samt reglerna i avsnitt 3.10 och reglerna i kapitel 16 som berör din produktion. Om du bedriver livsmedelsförädling ska du också följa reglerna i kapitel 9. (K)

3.10.3 Socialt ansvar

Du ska tillämpa alla regler i avsnitt 16.4 i din egen verksamhet. (K)

3.10.4 Hantering och lagring

Du ska följa reglerna i avsnitt 3.2 vid hantering och lagring av KRAV-certifierade produkter. (K)

3.10.5 Ämnen och material

Du ska följa reglerna i avsnitt 3.3 vid val av ämnen och material i din verksamhet. (K)

3.10.6 Minskad miljö- och hälsopåverkan från hygienarbete

Du ska följa reglerna i avsnitt 3.4 i hygienarbetet i din verksamhet. (K)

3.10.7 Förpackningar

Du ska följa reglerna för förpackningar i avsnitt 3.5. (K)

3.10.8 Natur- och kulturskydd

Du ska visa omsorg om natur- och kulturmiljön, i synnerhet skyddsvärda natur- och kulturmiljöer, om du bedriver din produktion i eller i närheten av sådana miljöer. (K)

3.10.9 Farligt avfall

Du ska se till att din verksamhet ger upphov till så lite farligt avfall som möjligt. Du ska förvara och hantera **farligt avfall** på ett sådant sätt så att varken mark, luft eller vatten riskerar att förorenas. (K)

3.10.10 Avlägsnande av skrot- och skräp

Skrot, fordonsvrak, plast, papper och andra restprodukter eller avfall ska du sortera och lämna för återanvändning, återvinning, energiutvinning eller deponi. Du ska i första hand återanvända och i andra hand återvinna. (K)

3.10.11 Systematiskt miljöarbete

Du ska ha en miljöpolicy och löpande dokumentera ditt miljöarbete genom ett miljöledningssystem eller på liknande sätt. Du ska ha definierade mål som kan följas upp av ditt certifieringsorgan vid kontrollerna. (K)

3.10.12 Energianvändning

Du ska arbeta för att effektivisera energianvändningen och minska användningen av fossila bränslen och du ska kunna redogöra för dina åtgärder. (K)

+ 3.11 Klimatrapportering

Reglerna i det här avsnittet gäller lantbruksföretag som har minst 200 ha jordbruksmark eller minst 300 kvadratmeter växthus. Företag som har gjort Greppa Närings Klimatkollen 2017 eller senare behöver inte göra en ny beräkning.

+ 3.11.1 Beräkning av klimatpåverkan

Du ska beräkna din klimatpåverkan för att göra det möjligt att på ett systematiskt sätt kunna minska den. Beräkningarna ska du göra genom Greppa Närings Klimatkollen, genom att ingå i Arlas klimatarbete eller genom annan rådgivning som är godkänd av KRAV. Beräkningarna ska vara genomförda senast 31 december 2022. (K)

+ 3.11.2 Rapportera till KRAV

Du ska ge rådgivaren i uppdrag att dela rådata och resultat med KRAV, samt ge ett medgivande om att så får ske. (K)

I kommande regelutgåvor kommer i stort sett samtliga företag att omfattas av kravet på att följa reglerna för klimatrapportering. KRAV har rätt att föra uppgifterna vidare endast under förutsättning att de inte går att identifiera på individnivå, se regel 2.9 Sekretess.

Vildväxande produktion

8

Du som är certifierad för vildväxande produktion ska också följa de allmänna reglerna i kapitel 2 och 3, samt reglerna i kapitel 20.

Detta kapitel innehåller:

- 8.1 Anmälan och utredning
- 8.2 Föreningar och skyddsavstånd
- 8.3 Hänsyn till människor och miljö
- 8.4 Spårbarhet, dokumentation och socialt ansvar

8.1 Anmälan och utredning

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du anmäler insamlingsområden till certifiering.

8.1.1 Anmälan av område

Du ska definiera ditt område för vildväxande produktion och anmäla området till ett ackrediterat **certifieringsorgan**. Certifieringsorganet ska godkänna området för vildväxande produktion innan du får börja skörda. **(EU)**

8.1.2 Utredning

Du ska presentera en utredning för markområdet i din anmälan. Utredningen ska visa om de krav som ställs i regelavsnitten 8.2 och 8.3 uppfylls eller inte **(EU)**. Utredningen ska också innehålla en riskanalys som bedömer alla risker för föreningar vid **hantering** i samband med skörd, samt riskerna för att skörden inte blir uthållig **(K)**.

Ditt **certifieringsorgan** ska godkänna utredningen innan du får börja skörda. **(K)**

Underlaget till din utredning kan komma från myndigheter, miljöorganisationer, humanitära organisationer eller markägare. Om det inte finns någon myndighetstillsyn för de aktuella frågorna eller om markägarförhållandena i området är komplexa ska utredningen kompletteras med lokal områdesinformation och markägarintyg. **(K)**

8.2 Föreningar och skyddsavstånd

Det här avsnittet innehåller regler om hur du säkerställer att produkterna inte blir förorenade.

8.2.1 Otillåtna gödsel- och växtskyddsmedel

Du får inte skörda vildväxande produktion från ett område som varit behandlat med otillåtna gödsel- och jordförbättringsmedel eller **växtskyddsmedel** under de senaste tre åren före skörd **(EU)**. Skogsplanter som behandlats med kemiska **bekämpningsmedel** får heller inte ha planterats under de senaste tre åren. **(K)**

Otillåtna medel är de som inte är tillåtna enligt KRAVs regler för växtodling, se avsnitt 4.8 för gödselmedel och avsnitt 4.9 för växtskyddsmedel.

8.2.2 Tillåtna gödsel- och växtskyddsmedel i lämplig mängd

Du får inte samla in vildväxande produktion i ett område där marken tillförts tillåtna gödsel- och **växtskyddsmedel** i sådana mängder att skörden riskerar att innehålla höga halter av oönskade ämnen. **(K)**

Ett exempel på ett tillåtet medel som kan förekomma i skogsbruket är aska. Men aska får inte ha spridits i sådana mängder att det finns risk för att skörden kan ta upp oönskade halter av exempelvis tungmetaller. Du får bara samla in produkter från områden där den som brukar skogen följer Skogsstyrelsens eller motsvarande myndighets rekommendationer för återföring av aska.

8.2.3 Föreningar i det certifierade området

Du får inte samla in vildväxande produktion som på grund av föreningar i området har nedsatt värde som livsmedel eller foder. **(EU)**

8.2.4 Cesiumhalt i mark

Du får inte samla in vildväxande produktion i områden där marken innehåller mer cesium än de gränsvärden som anges i tabellen nedan. Produkter från mark med högre cesiumhalt får inte KRAV-certifieras. **(K)**

Produkt	Maximal cesiumhalt i mark
Bär (utom hjortron)	60 kBq/m ²
Hjortron	40 kBq/m ²
Svamp	5 kBq/m ²

8.2.5 Skyddsavstånd från föroreningskällor

Du får inte samla in vildväxande produktion **(K)**:

- närmare än 25 meter från vägar där trafiken i genomsnitt överstiger 3 000 fordon per dygn räknat under ett helt år, eller
- närmare än 25 meter från andra föroreningskällor, till exempel industrier, soptippar, järnvägar och **konventionell** jordbruksmark.

8.3 Hänsyn till människor och miljö

Det här avsnittet handlar om hänsyn till människor som bor i insamlingsområdet och till den biologiska mångfalden i området.

8.3.1 Hänsyn till boende och markägare

Du ska skörda så att din verksamhet inte får en påtaglig negativ inverkan på människors levnadssätt eller försörjningsmöjligheter. Du ska ta hänsyn till lokala traditioner och till de människor som bor i området. Du ska även ta skälig hänsyn till markägares intressen. **(K)**

8.3.2 Uthållig skörd

Du ska skriftligt beskriva för ditt **certifieringsorgan** hur du tänker skörda och ange hur stor skörd som är möjlig utan att hota produktionens uthållighet.

Ditt insamlande får inte påverka miljön negativt eller hota någon växt- eller djurarts existens. **(EU)**

8.3.3 Rödlistade och hotade arter

Du får inte samla in växter som är rödlistade eller anges vara hotade i det land där du är verksam. Du får inte samla in arter som ingår i internationella bevarandeprogram eller på annat sätt omfattas av restriktioner som visar att de är olämpliga att skörda. Om arterna finns upptagna i CITES ska du följa CITES särskilda föreskrifter. **(K)**

Rödlistade arter finner du på www.artdatabanken.se.

CITES (The Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Flora and Fauna) föreskrifter finner du på www.cites.org.

8.4 Spårbarhet, dokumentation och socialt ansvar

Detta avsnitt omfattar regler om spårbarhet, dokumentation och särskilda regler till skydd för plockare. Det finns fler regler om socialt ansvar i regelavsnitt 3.1.

8.4.1 Spårbarhet

Du ska hantera din produktion så att skörden kan spåras i alla led fram till att varan antingen säljs eller förädlas inom din egen produktion. Det ska alltid vara möjligt att med utgångspunkt i den förpackade råvaran spåra den vildväxande produktionen tillbaka till ombud, plockare eller plockargrupp och plockningsplats eller plockningsområde. **(EU)**

8.4.2 Dokumentation

Du ska dokumentera hanteringen i alla led, från insamling till försäljning eller förädling. Dokumentationen ska beskriva hur du följer reglerna i detta kapitel och andra relevanta kapitel. **(EU)**

8.4.3 Inga friplockare

Du får inte anlita **friplockare**. Det får inte heller bemanningsföretag som du anlitar göra för din räkning. **(K)**

8.4.4 Lön

Du ska betala kollektivavtalsenlig lön till plockare. Om du anlitar bemanningsföretag ska du se till att kollektivavtalsenlig lön utbetalas till plockare. **(K)**

8.4.5 Plockares mat och logi

Om du tillhandahåller mat eller logi för plockare för en kostnad får den inte överskrida självkostnadspris. **(K)**

8.4.6 Registrering av plockare

Du ska registrera alla plockare och de ska kunna identifieras via passnummer eller id-handling. Du ska registrera var alla plockare bor. När du registrerar plockare med arbetstillstånd och visum som är anställda av ett bemanningsföretag, ska du ange bemanningsföretagets namn. Alla plockare ska bekräfta att de kommer att följa reglerna för KRAV-certifierad vildväxande produktion. **(K)**

8.4.7 Avtal med ombud

Du ska teckna avtal med alla ombud. Ombuden ska bekräfta att de kommer att följa relevanta regler för KRAV-certifierad produktion. **(K)**

8.4.8 Information till plockarna

Du ska ha en rutin som beskriver hur information om KRAVs regler förmedlas till plockarna. **(K)**

Du ska tillhandahålla all information, inklusive inköpslistor, på ett språk som plockarna förstår. **(K)**

Du ska tillhandahålla en karta i lämpligt format, för varje bil som plockare använder. Kartan ska vara i skala 1:100 000 eller mer detaljerad, och visa det godkända området med eventuellt underkända områden markerade. **(K)**

Du ska sätta upp följande skriftliga information väl synligt vid varje mottagningsplats **(K)**:

- Karta över det godkända området, med eventuellt underkända områden markerade, i skala 1:100 000 eller mer detaljerad. Om plockarna har informationen i navigatör, GPS eller annat digitalt sätt som är tillgängligt hela tiden och motsvarande information finns tillgänglig på inköpsplatsen behöver papperskarta inte finnas uppsatt där.
- Regler för KRAV-certifierad vildväxande produktion.
- Plockningsinstruktion som beskriver hur växterna skördas.
- Information om ansvar och varsamhet för god markomsorg och hänsyn mot markägare, till exempel information om allemansrätten i Sverige.

Du ansvarar för att uppdragsgivare informerar plockare om ovanstående skriftligt och muntligt och att plockare har förstått informationen. **(K)**

Godkända respektive underkända områden finns i den utredning som certifieringsorganet har godkänt, se regel 8.1.2.

8.4.9 Redovisning av avtal och betalning

Du ska redovisa följande till ditt certifieringsorgan **(K)**:

- Om du anlitat ett bemanningsföretag: Avtal mellan dig och bemanningsföretaget samt anställningsavtal mellan plockarna och bemanningsföretaget.
- Om du själv anställer plockare: avtalet mellan dig och plockarna
- Lönebetalning till plockarna
- Var plockarna bor.

Märkning och marknadsföring

20

KRAV-märket är registrerat varumärke hos Patent- och registreringsverket. Registreringen ger KRAV ekonomisk förening ensamrätt till varumärket KRAV. I detta kapitel finns regler om hur KRAVs namn och märken får användas, se även Bilaga 4.

Detta kapitel innehåller

- 20.1 Allmänna regler
- 20.2 Märkning med KRAVs namn eller märken
- 20.3 Övrig märkning på förpackningen
- 20.4 Marknadsföring
- 20.5 Märkning på följesedlar och fakturor (Flyttad till 2.3.5)
- 20.6 Frivillig ursprungsmärkning
- 20.7 Certifiering av marknadsförare

i *KRAVs olika märken finns att ladda ner på www.krav.se/ladda-ner-market. Exempel på hur du får använda dig av KRAVs namn och märken intill förpackade samt oförpackade produkter finner du i KRAVs varumärkesmanual.*

20.1 Allmänna regler

Reglerna i det här avsnittet handlar om KRAVs namn och märken och hur de får användas på **produkter**, i marknadsföring samt i vilka verksamheter.

20.1.1 Vilka som omfattas av märkningen

Du får använda KRAVs namn eller märken i samband med märkning och marknadsföring av **produkter** som kommer från KRAV-certifierad **produktion** samt på verksamheter som är certifierade enligt KRAVs regler. (K)

20.1.2 När avtal om certifiering krävs för att få använda KRAVs namn eller märken

Du har endast rätt att märka och marknadsföra **produkter** och marknadsföra verksamheter med KRAVs namn eller märken om du har ett avtal om certifiering med ett **certifieringsorgan** och certifieringsorganet har utfärdat ett giltigt **certifikat** för din produktion. (K)

Om du är registrerad för varumärkesanvändning enligt regel 20.4.2 får du dock använda KRAVs namn och märke vid försäljning av oförpackade produkter direkt till konsument utan att vara certifierad.

20.1.3 Utformning av marknadsföring

Du får inte utforma marknadsföring så att den på något sätt är otillbörlig eller vilseledande eller så att den misskrediterar KRAV eller **ekologisk** produktion. (K)

20.1.4 KRAV som avsändare

Du får inte använda KRAVs namn och märken på ett sätt som kan göra att

KRAV uppfattas som **producent**, distributör, återförsäljare eller marknadsförare av **produkten (K)**.

20.2 Märkning med KRAVs namn eller märken

Det här avsnittet reglerar i närmare detalj hur du får eller ska använda KRAVs namn och olika märken.

Riktlinjer och exempel på hur KRAVs namn och märken får användas kan du hitta i KRAVs varumärkesmanual.

20.2.1 Användning av KRAVs namn och märken

När du använder KRAVs namn och märken ska du se till att **(K)**:

- använda rätt märke för angivet regelområde, se bilaga 4
- märkets storlek är minst 12 mm på de märken som inte inkluderar text. Märken med kompletterande text ska minst vara 18 mm. På förpackningar där minsta yta är mindre än 50 cm² får märket vara 9 mm.
- märket är minst lika framträdande som EU-logotypen
- märket har en friyta motsvarande halva höjden på texten "KRAV"
- KRAV skrivs med versaler i all text.

20.2.2 Färger vid tryck

Du ska trycka KRAVs märken i grönt (PMS 342) eller svart, ytan inne i märket ska vara vit. I undantagsfall får du **(K)**:

- spara ur märket mot en pappersfärgad bakgrund så att ytan inne i KRAV-märket har samma färg som papperet. Märket ska i så fall framställas i kontrast mot omgivande färg.
- trycka KRAV-märkets färg i samma färgnyans som ditt företags logotyp, om det trycks i en grön färgnyans som ligger mycket nära PMS 342.
- trycka märket i annan färg vid **styckmärkning** med laser eller liknande teknik, så länge märket har god läsbarhet.

Om du önskar annan färg än vit på ytan inne i märket eller önskar använda en inverterad variant av märket ska du samråda med KRAV för att få godkännande. **(K)**

20.2.3 Användning av EU-logotypen

Du ska använda EU-logotypen på KRAV-certifierade färdigförpackade **produkter** som omfattas av förordning (EG) nr 834/2007 och är förpackade i Sverige eller i något annat EU-land. Detta ska du göra även om de innehåller **råvaror** från ett land utanför EU. På förpackade produkter som du **importerar** från ett land utanför EU och bara märker får du själv välja om du vill använda EU:s logotyp eller inte. När du använder EU-logotypen ska du ange den kod som hänvisar till **certifieringsorganet** i samma synfält. **(EU)**

20.3 Övrig märkning på förpackningen

20.3.1 Hänvisning till certifieringsorgan

Du ska ange vilket **certifieringsorgan** som har certifierat din produktion (**EU/K**):

- Om **produkten** är packad i Sverige ska du ange certifieringsorganets kod.
- Om produkten är packad utanför Sverige ska du använda koden för det certifieringsorgan som certifierat sista beredningsåtgärden enligt EU-förordningen, samt namnet på det certifieringsorgan som utfört KRAV-certifieringen.
- Om produkten är packad i tredje land ska du använda koden för det certifieringsorgan som certifierat den sista beredningsåtgärden enligt EU-förordningen, samt namnet på det certifieringsorgan som utfört KRAV-certifieringen. Detta gäller oavsett om du använder EU-logotypen eller inte.
- Om produkten kommer från produktion som certifierats enligt kapitel 12 (Produktionshjälpmedel), kapitel 17 (Fiske) eller avsnitt 11.5 (Foder till sällskapsdjur) ska du ange namnet på det certifieringsorgan som utfört KRAV-certifieringen.

Vid försäljning av oförpackade produkter "business to business" kan du ange information om ditt certifieringsorgan, till exempel på en följesedel.

20.3.2 Angivande av produktionsplats

Du ska direkt under kodnumret ange **produktionsplatsen** för de **ingredienser** av jordbruksursprung som ingår i **produkten (EU)**:

- "EU-jordbruk" om jordbruksråvaran har **producerats** i EU.
- "Icke-EU-jordbruk" om jordbruksråvaran har producerats utanför EU.
- "EU/icke-EU-jordbruk" om en del av jordbruksråvarorna har producerats i EU och en del har producerats utanför EU.

Du får byta "EU" eller "Icke-EU" mot ett specifikt land om alla de jordbruksråvaror som produkten består av har producerats i det landet. (**EU**)

Du behöver inte ange produktionsplatsen för små mängder ingredienser förutsatt att den totala mängden ingredienser från den aktuella produktionsplatsen inte överstiger 2 procent av den totala vikten hos de **råvaror** som är av jordbruksursprung. (**EU**)

20.3.3 Ingrediensförteckning på KRAV-märkta produkter

När det finns en ingrediensförteckning ska du ange vilka **ingredienser** som är KRAV-ekologiska respektive **EU-ekologiska. (K)**

I ingrediensförteckningar som är skrivna på andra språk än svenska behöver du inte ange KRAV-ekologiskt.

20.3.4 Ingrediensförteckningen på produkter med råvaror från fiske

För **produkter** som innehåller fisk eller skaldjur som certifierats enligt kapitel 17 (Fiske) gäller att **ekologiska ingredienser** får märkas ut i ingrediensförteckningen men produkten får inte anges vara ekologisk. (EU)

När du använder någon av de **tillsatser** som endast får användas för vildfångad fisk och skaldjur enligt bilaga 2 i KRAVs regler får de KRAV-certifierade ingredienserna i en sådan produkt betecknas som "KRAV-certifierade", men inte som "ekologiska". (EU/K)

20.3.5 Märkning av KRAV-certifierade ingredienser på icke KRAV-märkt produkt

För att du ska få ange att en KRAV-certifierad **ingrediens** ingår i en **produkt**, ska följande alltid vara uppfyllt (K):

- Samma slags ingrediens som inte är KRAV-certifierad får inte ingå i produkten.
- EU-förordningens regler om **tillsatser**, **aromer** och **processhjälpmedel** ska vara uppfyllda.
- **Råvaror**, tillsatser, aromer, bärare, lösningsmedel och processhjälpmedel får inte innehålla eller vara framställda av eller med GMO.

Du som är KRAV-certifierad får på färdigförpackade produkter märka upp KRAV-certifierade ingredienser på följande sätt:

- produkter som innehåller minst 95 procent **ekologiska** råvaror av jordbruksursprung får kallas ekologisk och information om innehåll av KRAV-certifierad ingrediens får finnas på förpackningen och i marknadsföring av produkten (K)
- produkter som innehåller mindre än 95 procent ekologiska råvaror får inte kallas ekologisk och innehållet av KRAV-certifierade ingredienser får endast anges i ingrediensförteckningen, inte i övrigt på förpackningen. (EU)

Vid angivande av KRAV-certifierad ingrediens ska det tydligt framgå i ingrediensförteckningen vilka ingredienser som är KRAV-certifierade och hur stor viktprocent de utgör. (K)

20.3.6 Informationsansvar för råvarors geografiska ursprung

Du ska kunna informera både konsument och andra köpare om från vilket land **råvarorna** i en **produkt** kommer. (K)

Detta kan du till exempel göra på din webbplats.

20.4 Marknadsföring

Reglerna i det här avsnittet handlar om hur du får och ska använda KRAV-märket i din marknadsföring.

Du som inte är KRAV-certifierad och vill använda KRAVs namn eller märken kan registrera dig för varumärkesanvändning.

20.4.1 Marknadsföring av företag

Om du har en KRAV-certifierad verksamhet får du marknadsföra verksamheten som KRAV-certifierad. Detta gäller oavsett vilka medier du använder för din marknadsföring. Du får använda dig av KRAV-märket i din marknadsföring förutsatt att du följer anvisningarna i bilaga 4. (K)

Om ditt företag marknadsför såväl KRAV-certifierade **produkter** som ej KRAV-certifierade produkter är det särskilt viktigt att dina kunder får tydlig information om vilka produkter eller vilken **produktion** som är KRAV-certifierad. (K)

+ 20.4.2 Registrering för varumärkesanvändning

Vid försäljning direkt till konsument får du använda KRAVs namn och märke i anslutning till KRAV-certifierade **oförpackade produkter** förutsatt att du är KRAV-certifierad eller registrerad för varumärkesanvändning. Om du säljer KRAV-märkta färdigförpackade produkter krävs dock ingen certifiering eller registrering, se regel 2.1.3. (K)

20.4.3 Marknadsföring på menyn

Du får använda KRAVs namn samt KRAV-märket i anslutning till KRAV-certifierade **råvaror** och **produkter** på menyn om du uppfyller reglerna i 20.4.2. (K)

Du får inte använda KRAV-märket i menyn så att det kan tolkas som att en maträtt är KRAV-märkt. Om du vill KRAV-märka en maträtt ska din verksamhet vara certifierad enligt kapitel 9 (Livsmedelsförädling) och maträtten ska vara registrerad som en produkt. (K)

20.4.4 Marknadsföring vid självservering

Du får använda KRAVs namn samt KRAV-märket i anslutning till KRAV-certifierade **råvaror** och **produkter** vid självservering om du uppfyller reglerna i 20.4.2. Det gäller både produkter som exponeras i sin förpackning och produkter som är tagna ur sin förpackning. (K)

Du får inte använda KRAV-märket så att det kan tolkas som att en hel maträtt eller produkt som du **förädlar** är KRAV-märkt. För att få göra detta ska din verksamhet vara certifierad enligt kapitel 9 (Livsmedelsförädling) och maträtten ska vara registrerad som en produkt. (K)

20.4.5 Placering av certifikat i restaurangverksamhet

Du ska sätta upp restaurangens KRAV-certifikat på en plats som är väl synlig för gästerna. Vid servering som ej sker i anslutning till restaurangens lokaler, ska en kopia av restaurangens KRAV-certifikat finnas tillgänglig för kunden exempelvis på företagets hemsida eller bifogat med maten. (K)

20.5 Märkning på följesedlar och fakturor

Flyttad till regel 2.3.5

20.6 Frivillig ursprungsmärkning

Reglerna i detta avsnitt handlar om KRAVs frivilliga ursprungsmärkning för svenskproducerade **produkter**.

+ 20.6.1 Vilka som får använda den frivilliga ursprungsmärkningen

Du som har en KRAV-certifiering och uppfyller kriterierna i regel 20.6.2, 20.6.3 och 20.6.4 har möjlighet att använda KRAVs frivilliga ursprungsmärkning. (**K**)

+ 20.6.2 Råvaror och produkter

För att du ska få använda KRAVs frivilliga ursprungsmärkning ska följande vara uppfyllt:

- Produkter som endast består av en **råvara** ska komma från en KRAV-certifierad **produktion** i Sverige.
- Sammansatta produkter ska innehålla minst 75 viktprocent **ingredienser** från KRAV-certifierad produktion i Sverige. Produkten ska även uppfylla reglerna för sammansatta produkter i kapitel 9, Livsmedelsförädling.
- I produkter som innehåller råvaror av animaliskt ursprung ska dessa vara från KRAV-certifierad produktion i Sverige.
- En **importerad** ingrediens får inte användas i en produkt med en svensk KRAV-certifierad ingrediens av samma slag.

+ 20.6.3 Förädling, packning och märkning

All **förädling**, packning och märkning av **produkten** ska ske på KRAV-certifierade anläggningar i Sverige. (**K**)

+ 20.6.4 Information på förpackningen

När det finns en ingrediensförteckning ska det tydligt framgå vilka **ingredienser** som är från Sverige. (**K**)

20.7 Certifiering av marknadsförare

Certifiering av marknadsförare är ett eget regelområde som omfattar de företag som endast marknadsför **produkter** i eget namn eller varumärke, men som inte själva har någon **produktion**. För att få en certifiering enligt 20.7 ska du följa reglerna i kapitel 2, 3 och 20.

20.7.1 Vem som ska vara certifierad

Du som endast marknadsför KRAV-certifierade **produkter** i eget namn eller varumärke, där annan aktör utfört **produktionen**, ska vara certifierad enligt detta regelområde. (**K**)

KRAVs VISION

All produktion av livsmedel är
ekonomiskt, ekologiskt och socialt
hållbar och tillgodoser dagens
behov utan att äventyra kommande
generationers möjligheter att
tillgodose sina behov.

KRAV ekonomisk förening

Box 1037, 751 40 Uppsala

www.krav.se info@krav.se

Tel 018- 15 89 00

/KRAV.EKO

/kravmedia

/kravmarkt

/kravmarkt